

о.Йосиф Будаї, ЧСВВ

І ВИЙШОВ СІЯЧ

РЕКОЛЕКЦІЙНІ НАУКИ

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І.....	6
ГРІХ.....	6
ГРІХ АДАМА І ЄВИ	7
ШНУРОЧОК	7
ХИТРИСТЬ ЗЛОГО.....	8
ПОКУТА ЗА ГРІХ	8
РОЗДІЛ ІІ.....	9
ЛЮДЯНІСТЬ.....	9
ДВІ КОРОВИ	10
МАЛИЙ ПРОФЕСОР	11
КАТЕХИТКА	11
У ПОЛІКЛІНІЦІ.....	12
ПРАВОСЛАВНИЙ СВЯЩЕНИК.....	13
КОМУНІСТ	13
САЛЕЗІЙ	14
ГРАТИ РОЛЬ ЛЮДИНИ	15
ТРИСТА КУПОНІВ.....	15
РОЗДІЛ ІІІ	17
ПРОЩЕННЯ	17
ПОСЛІДОВНИКИ ХРИСТА.....	18
РОЗУМІННЯ ПРОЩЕННЯ	18
НЕПРАВИЛЬНЕ РОЗУМІННЯ ПРОЩЕННЯ	19
ПРОБАЧАЄМО НАСТІЛЬКИ, НАСКІЛЬКИ ЛЮБИМО.....	20
КОРИСТІ З ОБРАЗ	20
НЕ НОСИТИ У СОБІ ОБРАЗУ	21
ПОДІЛИТИСЯ З ІНШИМ.....	22
МИХАЙЛО І ОКСАНА.....	22
БРАТ ГРИГОРІЙ.....	23
НЕНАВМИСНЕ	24
РОЗДІЛ ІV	24
З ХРИСТОМ ТЕРПЛЯЧИМ.....	24
ЖІНКА НА ВІЗОЧКУ	27
ФРАНЦУЗЬКА СПІВАЧКА	27

ІЛЬКО	28
ЩАСЛИВИЙ ДІМ	29
ІВАН ДАМАСКИН.....	30
ДІВЧИНА З КАРПАТ.....	30
РОЗДІЛ V	31
ЖИТТЄВІ КОЛОДЯЗІ.....	31
ТРИ КОЛОДЯЗІ ЙОСИФА З ЄГИПТУ	31
ІСУСОВІ КОЛОДЯЗІ	32
НАШІ КОЛОДЯЗІ	32
МІЙ ГРИБНИЙ КОЛОДЯЗЬ.....	32
ЩЕ ОДИН МІЙ КОЛОДЯЗЬ	33
РОЗДІЛ VI	33
МОЛИТВА	33
МОЛИТВА – ЗБРОЯ ХРИСТІЯНИНА	35
ХРИСТОС ТАКОЖ МОЛИВСЯ	35
СЛІПНИЙ ХЛОПЕЦЬ	36
МОЛІЛЬНИЦЯ.....	37
РОЗДІЛ VII	38
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ	38
У ДОНЕЦЬКУ НА ВОКЗАЛІ	40
ДОНЬКА	40
ПЛАЦ НА ДВОХ	41
ДОРΟΣЛИЙ СИН	41
РОЗДІЛ VIII.....	42
БІЛА СМЕРТЬ.....	42
ВИБІР	43
ЧЕТВЕРТА ДИТИНА.....	44
РОЗДІЛ IX	44
СТРАСТІ ЧИ ВОСКРЕСІННЯ	44
ВЧИТЕЛІ ЛЮБОВІ	45
ІСУС У ЦЕНТРІ ЇХНЬОГО ЖИТТЯ.....	46
РОЗДІЛ X.....	46
СХІД І ЗАХІД В ЄДНОСТІ.....	46
ГОШІВСЬКА ВАСИЛІАНСЬКА СВЯТИНЯ	46
НІЧНІ ПАЛОМНИКИ	47
ГОШІВСЬКА ДИТИНА	47
МОЛИТВА ПРОЧАН ДО ГОШІВСЬКОЇ БОГОМАТЕРІ.....	48
ЛУГАНСЬК – СВІТАНОК УКРАЇНИ	48
СТАРЕЦЬ ПИЛИП	49
ОБ’ЯВЛЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ.....	50
МОЛИТВА-ВЕЛИЧАННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ	51
РОЗДІЛ XI	52
ЩЕ КІЛЬКА ДУМОК.....	52
ЯК МИ СВЯТКУЄМО ПРАЗНИКИ?.....	52
СПОВІДЬ	54
ДУХОВНИЙ ЗВ’ЯЗОК.....	56

ТАЛАНТИ	57
ДВІ ЗАПОВІДІ ЛЮБОВІ	59
МИР У СЕРЦІ	60
ПРИТЧА ПРО СІЯЧА:	61

ПЕРЕДМОВА

Господь наш Ісус Христос, посилаючи Своїх Апостолів на проповідь Царства Божого, вказав на спосіб її виконання, уподібнивши Своїх посланців до сіяча (Мт 4, 3).

Як сіяч виходить на поле сіяти зерно, так послані Божим Сином священики, ченці й черниці впродовж віків сіють Слово Боже між людьми.

Ось уже більш як 1700 літ серед них сумлінно трудяться учні св. Василія Великого – Отці Василіяни. На наших землях їх видавничо-просвітницька праця сприяла поширенню шкільництва, служінню через друковане слово рідному народу.

Чергова книжка, яка виходить у світ, - збірка реколекційних наук ієромонаха Чину св. Василія Великого Йосифа Будая « І вийшов сіяч... ».

З її автором я заприятелював ще з часів переслідуваної УГКЦ. Нехай щире слово доброго пастиря впаде на вдячний ґрунт людських душ і принесе щедрі плоди для Царства Божого в Україні та за її межами!

**Священик Петро Паньків,
цензор Львівської Архиєпархії УГКЦ
березень, 2005 р. Б.**

Як симфонія потребує кожної ноти,
як книжки потребують кожного слова,
як хати потребують кожної цеглини,
як океани потребують кожної краплі води,
все людство потребує тебе
там, де ти є, єдиного і, отже, незамінного.
Чого ти чекаєш, щоб починати?
(М. Куаст)

Є люди, яких треба порятувати; світ, що треба будувати. Я мав зобов'язатись до цього. Але я не міг зважитись бути тільки однією краплею води в океані, однією цеглиною в стіні, одним зернятком у посіві...

Я хотів бути чимось більшим і робити щось більше. Але, маючи бажання робити щось більше, я далі нічого не робив. І я думав: “Дні минають і я не можу їх затримати, спіймати. Я використовую їх не на послугу іншим...”.

Та якби нота казала: одна нота не творить музику,

... не було б симфоній.

Якби слово казало: одне слово не може наповнити сторінку,

... не було б книжок.

Якби цегла казала: одна цегла не може збудувати стіну,

... не було б хат.

Якби крапля води казала: одна крапля води не творить ріку,

... не було б океанів.

*Якби людина казала: один жест любові не врятує людство...
...ніколи б не було справедливості й миру, гідності й щастя на землі.*

(М. Куаст)

ВСТУП

”Ціль реколекцій – оновити, освіжити нашу любов до Бога і ближнього”.

***Реколекції -
це візит до
духовного лікаря***

Деякі люди не можуть прожити і тижня, щоб кілька разів не відвідати лікаря, хоч зі здоров'ям у них немає особливих проблем. Це особи, які дуже піклуються про своє фізичне здоров'я і найменше захворювання викликає у них тривогу.

Дякувати Богові, є багато людей, які надають перевагу духовному здоров'ю і стану своєї душі. Вони кілька разів на тиждень, а деякі й щодня, відвідують Божий храм, беруть активну участь у Божественній Літургії, приступаючи до Святих Тайн Покаяння і Євхаристії.

Отож, бачимо, що одні люди надають перевагу тілесному (земному) життю, а інші ж – духовному (небесному).

Реколекції – це час особливої Божої ласки. Їх можна порівняти з візитом до лікаря. В часі реколекційних наук священика людина, як під рентгенівськими променями, бачить стан своєї душі, усі її недуги: гордість, заздрість, брак людяності й любові до ближніх, лінивість в духовному житті тощо. Якщо би ми, християни, так дбали про здоров'я своєї душі, як невіруючі про своє тіло, то у швидкому часі така ревність піднесла б нас на високі щаблі святості.

Одного разу, перебуваючи за кордоном, познайомився я з одним українцем. У розмові чоловік сказав, що невдовзі йому виповниться 50 років життя, тож вирішив він зробити ґрунтовну перевірку стану свого фізичного здоров'я (чи часом немає якоїсь прихованої недуги). На цей медогляд, який зайняв кілька тижнів часу, мій співрозмовник витратив 25 тисяч німецьких марок. За ці кошти можна було б збудувати невеличку каплицю!

Для нас, християн, це може бути добрим прикладом того, як, не жаліючи ні коштів, ні зусиль, з такою ж ревністю змагати до зцілення своєї безсмертної душі.

***Реколекції –
це зустріч багатого
юнака з Христом***

Цей всім знаний епізод зі св. Євангелія є дуже повчальним для нас, віруючих і практикуючих християн. Юнак, як і ми, християни, змалку зберігав Божі заповіді. Він бажав стати досконалішим, тому і запитав Ісуса Христа, що йому ще потрібно, щоб досягнути святості. Христос вказує йому на головний його недолік – прив'язаність до багатства, тобто до матеріальних дібр.

Подібно як євангельський юнак, кожен із нас має якесь прив'язання, яке не дає нам цілковито належати Господеві, повністю віддати себе у Його руки. Під час реколекцій нам потрібно просити Христа, щоб відкрив нам очі на наші недоліки. Незалежно від того, чи ми є монахами, священиками, катехитами, членами Апостольства молитви, до всіх нас Христос звертається: “Будьте досконалі, як Отець ваш Небесний досконалий”. Це означає, що межі досконалості бути не може.

Гарний приклад подає нам одна молода монахиня. Ще юною дівчиною вона мріяла стати провісницею Божого слова серед невіруючих, тобто поган. Ця мрія привела її до Індії, де вона замешкала в одному місцевому монастирі. Там сестра молилася, працювала, навчала дітей у школі. Але коли виходила на вулиці міста, то бачила десятки безпритульних людей, які вмирали в жахливих умовах просто неба, серед них багато дітей, яких виганяли з домівок убогі батьки, аби на смітниках шукали собі якусь поживу.

Сестра-монахиня усвідомила, що не може спокійно молитися у стінах свого монастиря. З великими труднощами вона отримала в настоятелів дозвіл вийти поза межі монастиря й оселитися у найзлиденніших кварталах міста – страшних, брудних, населених бідними людьми та різними покидьками.

Господь поблагословив працю цієї жертвенної сестри. Її послідовниці – черниці – нині працюють у всіх куточках землі, де панують голод, біда, страждання, де вбивають людей, де відбуваються страшні катастрофи.

Цій монахині присуджено міжнародну премію Миру. Вона побувала і в нашому українському Чорнобилі, бо хотіла відчувати своїм серцем і наш біль. Вона говорила, що її сестри несуть до людей найважливіше – любов. Світ жорстокий, люди в ньому щораз більше стають байдужими та злими. Єдине, що може їх врятувати, – це виконання двох найголовніших євангельських заповідей: любові до Бога і ближнього. Усі ми добре знаємо цю монахиню – Мати Терезу з Калькутти, яку Папа Іван Павло II проголосив блаженною.

Звичайно, що таке служіння – це великий подвиг. Однак кожна людина має своє покликання, тому найперше вона повинна звернутися до Господа, щоб допоміг їй почути Його поклик, зрозуміти Його волю і отримати від Нього силу нести свій хрест через ціле життя.

Саме в часі реколекцій існує унікальна можливість наблизитися до Бога, пізнати себе і своє покликання, усвідомити своє місце на землі. Це благословенний час для кожного християнина!

Реколекції – це бажання іншими очима подивитися на ближнього

Якось попросив я знайомого хірурга, професора, щоб дозволив мені бути присутнім на одній з операцій. Невдовзі він зателефонував до мене, сказавши, що наступного дня я можу бути спостерігачем на операції.

Мені стало трохи страшно, бо коли відвідував недужих у лікарні, то дуже мене бентежив вид їхніх страждань. Та й від самої шпитальної атмосфери, запаху ліків, зойків хворих відчував себе децю пригніченим. Були навіть випадки, що я навіть втрачав від цього свідомість і лікарі змушені були надавати мені допомогу.

Врешті я відважився. У кабінеті професора мене переодягнули як асистента. На операційному столі лежав під наркозом чоловік років шістдесяти. Йому мали вирізати хвору легеню.

Більше чотирьох годин дивився я на важку і відповідальну працю вже літнього хірурга, якому час від часу витирали спітніле чоло. Операція була складна, бо видаляли ліву легеню, поруч з якою в легеневій комірчині билось серце. Будь-який неуважний чи неточний рух міг стати фатальним. Усе мало бути зроблено швидко і правильно...

Іноді ми вважаємо, що наше служіння найважче, тому кожному з нас потрібно

інколи приглянутись до праці інших людей: учителів, шахтарів, лікарів, водіїв, аби усвідомити, що кожна праця вимагає жертвенності. Тоді в багатьох з нас менше буде спокусливих думок, що саме наші обов'язки є найважчими.

Маю одного близького приятеля-наркомана. Всі від нього відвернулися, навіть родина. Провина його в тому, що колись, будучи молодим, під поганим впливом товаришів почав уживати наркотики. Почалося все зі звичайної цікавості й бажання довести друзям, що не гірший від них. Був переконаний, що має достатньо сильний характер і волю, аби не впасти в наркотичну залежність.

Та не так сталося, як гадалося. Тепер розуміє і усвідомлює свою ситуацію. Намагається остерігати тих, хто починає вживати наркотики, та сам з того стану вийти не може. Розповідає, що бувають такі критичні моменти, що або мусить прийняти свіжу дозу, або хоче покінчити з життям. З такої ситуації різні є виходи: не завжди чесні, не завжди добрі, не завжди християнські.

Нелегко зібрати потрібні кошти на лікування. Люди цього не розуміють. Для них наркоман – це негідник і нічого більше. Але така людина не перестає бути Божою дитиною. Звичайно, не можемо знімати з наркомана його вини перед родиною і суспільством. Та він, як і кожен з нас у важкій ситуації, потребує доброго слова, підтримки, розради.

Реколекції відкривають нам очі на життя алкоголіків, наркоманів, злодіїв та ін. Між ними часто можемо зустріти добрих людей, які перебувають під владою гріха, злих звичок, хворобливої залежності від поганих звичок тощо. Кожен гріх – це важка душевна хвороба, яка лікується не осудженням, очерненням чи зневагою, а розумінням, співчуттям і милосердям.

Чи сміємо ми нехтувати такими людьми, мов якимось непотрібом? Приклад того, як слід ставитися до грішників, дає нам сам Ісус Христос.

Отже, ціль реколекцій – відновити нашу любов до Бога та ближнього і освіжити ревність у виконанні наших християнських обов'язків.

РОЗДІЛ І

ГРІХ

*“Утікай від гріха, немов від гадюки,
бо як підійдеши – вкусить”
(пор. Сир 21, 2).*

За сто кілометрів від Рима Генеральна Курія Чину св. Василія Великого має реколекційний дім. Особливо влітку, коли в Римі задуха і спека, там, у підніжжі високих гір, прохолодно. Тому часто, – як священики, так і студенти, – у вільний час приїжджають туди, щоб відновити свої духовні сили.

Одного разу, перебуваючи у цьому будинку, вирішили ми з братом Глібом Костем, ЧСВВ піти до найближчого села і купити продуктів. Якщо йти дорогою, то до того села було 4-5 км, а якщо навпростець, через крутий спуск із гори, то не більше кілометра. Ми вирішили скоротити дорогу.

З великими труднощами подолали яких 200 метрів, далі вже було легше. Хапаючись за кущі, ми збігали вниз. Я попереду, брат за мною. Потрібно було бути дуже обережним, бо під ногами то каміння, то ями...

І ось, коли черговий раз я перескакував якусь перешкоду, то на місці, де хотів стати ногою, побачив кубло змії, які грілися на сонці. Якось вдалося мені зробити, мов спортсменові, подвійний стрибок і стати вже не на те місце. Знаючи, що за мною

біжить брат, я крикнув, щоб він був обережний, бо під ногами змії.

Відбігши трохи, ми зупинилися. Аж тепер ми пригадали, що нам говорили про безліч змій у цих хашах. Що робити? Йти далі чи повертатися? Повернутися – ближче, але дуже стрімко. Йти

далі – ще яких 800 метрів, але вниз, де небезпека. Вирішили таки йти далі.

Так обережно ще ніколи не доводилось нам іти. Ці кільканадцять хвилин здавались нам цілою вічністю. Коли живі й здорові ми вийшли на дорогу, то щиро помолилися. І тоді слова Мудреця: “Втікай від гріха, як від гадюки...” стали нам дуже зрозумілими.

ГРІХ АДАМА І ЄВИ

Господь промовив до Адама: “За те, що ти послухав голос твоєї жінки і їв з дерева, з якого Я наказав тобі не їсти, проклята земля через тебе” (*Бут 3, 17*). Земля, як і вся природа жива і мертва, була невинна. Згрішила тільки людина, а Бог карає також живу і неживу природу, навіть проклинає її.

І чому Господь так важко покарав Адама і Єву і нас усіх за крадіж одного яблука? Скільки яблук діти нераз зривають у сусідському саду. Та що там яблука, коли сьогодні такі страшні злочини люди чинять у світі, а Господь їх не карає.

Мусимо пам’ятати, що Адам і Єва перед гріхопадінням не були звичайними людьми, як ми сьогодні.

По-перше, вони мали влите Богом знання. Те, що ми поступово, з труднощами осягаємо, вони мали вповні від Бога. Господь дав їм знання усіх необхідних правд. Вони були близькі до ангелів.

По-друге, вони панували над пристрастями. Хоч це не позбавляло їх можливості згрішити, але полегшувало їм практикування чеснот. Їхня воля підлягала Богові, нижчі властивості – розумові, а тіло – душі.

По-третє, їм була дана безсмертність тіла.

Ось тепер нам зрозумілі Христові слова: “Кому більше дано, від того більше вимагатимуть” (*пор. Лк 12, 48*). Гріх священика і гріх поганина може бути один і той же, а відповідальність за нього буде абсолютно різна. Гріх практикуючого християнина і атеїста є один і той же, а відповідальність перед Богом інша...

ШНУРОЧОК

Згідно з навчанням св. апостола Павла навіть гріх чи зло допомагає віруючій людині осягнути святість. Деколи буває у житті багатьох з нас, що місяць, два і навіть більше Божя ласка допомагає нам утримуватися на духовній висоті. І саме в цей час закрадається горда думка: “Я вже майже святий”, а тоді приходить спокуса з погордою дивитись на ближніх, подумки осуджувати їх: “Ось я можу праведно жити, а чому вони не можуть?”.

І саме для того, щоб вберегти нас від самохвальби чи самовивищення, всемудрий Господь допускає наші упадки в більші чи менші гріхи. Тоді ми бачимо, що самі по собі ми слабкі й немічні, і вже не осуджуємо інших, а тільки себе. Нам легше вибачити недоліки ближніх, бо стаємо свідомі своєї недосконалості. І, що найважливіше, кожен гріх чи упадок робить нас покірнішими, а кожне покаєння щирішим. Таким чином ми стаємо ближчими до Бога.

Щоб це краще зрозуміти, зробимо таке просте порівняння. Уявімо собі шнурочок довжиною один метр. Один кінець цього шнурочка тримає Господь, а другий – хтось

із нас. Тоді між нами і Богом існує зв'язок, особлива єдність, бо ми перебуваємо у стані Божої ласки, не маємо важкого гріха. Коли чинимо гріх, тобто піддаємося злу, то ніби ножицями перерізаємо цей шнурочок і втрачаємо зв'язок з Богом, Його ласку.

Через якийсь час ми каємося за свої гріхи, перепрошуємо Бога і свого ближнього за вчинене зло, сповідаємося... Ми немовби беремо обидва кінці того розрізаного шнурочка і зв'язуємо їх. З'являється вузлик, а шнурочок стає коротший на кілька сантиметрів. Отже, таким чином ми стаємо ближчими до Бога! Через скоєний нами гріх і щире за нього покаяння перед Господом.

У якийсь момент нашого життя ми знову згрішили і знову в якомусь місці розірветься шнурочок – наш зв'язок з Богом. Якщо ми покаємось, то з'явиться ще один вузлик і ще більше скоротиться шнурочок. Ми ще більше наблизимось до Бога. І якщо наше покаяння, наша сповідь є дійсно щирими, то вони допомагають нам щораз більше усвідомлювати, що гріх є найбільшим злом. Тоді у нас виробиться ненависть до гріха і бажання до святості.

Отож, навіть гріхопадіння можуть послужити нам до навернення і щораз глибшого єднання з Богом.

ХИТРИСТЬ ЗЛОГО

Не ставаймо новозавітніми фарисеями. Знаємо, що Ісус Христос з великим милосердям і любов'ю звертався до найбільших грішників, які щиро каялися за свої гріхи. А ось фарисеїв Він найбільше картав, бо вони вважали себе за праведників, які не мають з чого каятися.

Злий дух є дуже хитрий. Кожну людину, яка прагне йти за Христом, він різними способами старається відвернути від цього її благородного наміру. Коли ж він бачить, що це йому не під силу, тоді береться за інший, добре випробуваний спосіб. Він ніби допомагає людині до збільшення святості. Коли хтось молиться, заохочує його ще більше молитися. Постить хтось – допомагає ще більше умирати собі. А коли часто хтось ходить до церкви, сповідається і причащається, то він і тут заохочує ще ревніше це виконувати.

Видається дивним, чому він так поступає. Але він добре знає, що робить! Кожну людину, яка щось добре чинить, він немовби підносить на висоту Єрусалимської святині. А тоді каже: “Ось дивись, який ти святий, багато постиш, молишся, ходиш до храму. Ти кращий від інших, ти побожніший, ти святіший!”. І така людина починає осуджувати інших подібно, як фарисей митаря: “Дякую Тобі, Боже, що я не такий, як отой митар” (*пор. Лк 18, 11*). А це означає, що людина потрапляє у тенета найбільшого гріха – гордості.

Ось чому ми, християни, повинні боятися піддатися спокусі. Святі вважали себе за найбільших грішників. Нікого не осуджували, а тільки себе, хоча були святими. А як ми чинимо?..

ПОКУТА ЗА ГРІХ

Ісус Христос сказав, що за кожне пусте слово люди дадуть звіт останнього дня. Господь через щире покаяння і сповідь прощає усі, навіть найбільші гріхи, але покуту за вчинені гріхи кожен мусить понести і, як написано, навіть за пусте слово (не кажу вже про грішне слово).

Покута може бути різна: або тут, на землі, або після смерті в чистилищі. Багато пустинножителів усе своє покутниче життя жертвували за гріхи, скоєні ними раніше.

Вони вважали, що краще самому накласти на себе покуту, ніж чекати, коли Господь це зробить. Найкращою покутою перед Господом є **зміна грішного життя на святе**, відмова від грішних звичаїв. Так покутував св. Августин.

Пригадую, як одного разу в церкві св. Онуфрія у Львові проводились Великопосні місії. Священик-місіонер мав науку про гріх. Особливо наголошував на покуті за гріх. Навів багато прикладів, коли душі з чистилища об'являлися і розповідали, як боляче вони покують за свої гріхи.

На цій науці був присутній добрий наш парафіянин і робітник п. Дмитро. Роздумуючи про те, що і за найменший гріх треба дати звіт перед Богом, а особливо про страшні муки в чистилищі, він почав просити в Нього, що нехай краще на цій землі він спокутує свої гріхи. Розумів, що найменша кара у чистилищі є більшою від найважчих терпінь на землі. Краще покутувати тут, ніж там.

У тому намірі почав відмовляти дев'ятницю до св. Анни. Щодня був на Божественній Літургії, приймав св. Причастя. Останнього дня дев'ятниці приступив ще раз до щирої сповіді з цілого життя. І ось, десь близько полудня, почали йому дошкуляти сильні болі в животі.

Майже рік пробув він у лікарні. Коли я його провідував, то не міг довго біля нього пробути – так страшно він терпів. І кількох хвилин не міг спокійно полежати – перевертався то на спину, то на груди, потім сідав. Лікарі не знали причини тих болів. Одного разу він мені зізнався, що сам випросив собі таку покуту. Не нарікав, тільки просив Господа, щоб дав йому сили все це мужньо перенести.

Через деякий час Господь облегшив його терпіння. Біль став не постійним, а проявлявся час від часу. Був той чоловік щасливий у серці, що Господь допоміг йому без нарікання і з подякою перенести покуту.

Якщо б людина знала, як колись покутуватиме за свої легкі і важкі гріхи, то була б обережніша у своїх ділах, словах і навіть думках. Господь милосердний, але і справедливий.

РОЗДІЛ II ЛЮДЯНІСТЬ

*“Я зрозумів, що без людяності
буду поганим священиком. Без людяності
ми будемо поганими християнами”.*

Коли я запитував на святих місіях людей, які є два найважливіші завдання післанництва Ісуса Христа на землю, то тільки один раз почув правильну відповідь.

Звичайно, майже всі знають, що Ісус прийшов, щоб через Свою науку і особливо смерть на хресті спасти нас від вічного пекла. Однак не кожен розуміє, що Христос став Людиною, щоб кожному з нас дати приклад Своїм життям, якою має бути людина. Господь у Старому Завіті сам через пророків, суддів і царів навчав вибраний народ, як він має поводитися. Але люди не завжди тих вказівок притримувалися, бо потребують живого прикладу, який завжди сильніше впливає на спосіб їхнього життя.

На початку свого священичого служіння, коли я з якоюсь особою вів мову про віру і Церкву, то з усією ревністю молодого священика всім іновірцям доводив свою правоту, свій вибір, а вони мені – свою. Та ні я їх не навернув, ні вони мене не переконали. І щойно через певний час я зрозумів, що не з цього слід починати, не так слід наvertати інших до Католицької Церкви. Не ми даємо людям ласку пізнати правдиву віру, а Господь – чи через нас, чи когось іншого, через добру книжку,

терпіння або хворобу.

З того часу я намагаюсь з усіма говорити про те спільне, що єднає, а не роз'єднує нас – про людяність, без якої немає правильного ставлення ні до Бога, ні до ближнього. Зараз мені якось добре і легко спілкуватися з усіма людьми – атеїстами, православними чи протестантами. В розмові з кожним із них можемо дещо і для себе почерпнути, чогось доброго навчитись. Інколи Господь може дуже сильно до нас промовляти навіть через наркомана чи алкоголіка.

Сьогодні багато говорять на всіх рівнях про майбутню Україну, як економічно багату, могутню і християнську державу. Говориться і про єдину Церкву. Хочемо, щоб хтось нам це зробив. Може, це повинні зробити наші патріархи? Не вийде, бо як з однієї, так і з другої чи третьої сторони будуть такі, які ні на йоту не поступляться. Може, ще надіємось, що політичні лідери чи уряд об'єднають нам Церкву і тим самим наш народ? Важко і, мабуть, неможливо...

Думаю, що найбільше тут можуть зробити священики, людяні священики (певна річ, що багато залежить і від єпископів, які виховують цих священиків). Якщо, наприклад, греко-католицький священик матиме велику людяність, доброту, то своїх парафіян навчатиме, щоби вони були такими ж. І коли захворіє хтось із православних, то він навчатиме людей, щоб хворого відвідати, матеріально допомогти, якщо потрібно, чи порадити доброго лікаря...

Якщо таким людяним буде також православний священик і своїх людей так буде навчати, то хоч у селі і будуть дві церкви (греко-католицька і православна), дві громади, однак, наступить духовне об'єднання у пошані, любові та взаємодопомозі. А це духовне єднання є головнішим, ніж навіть кровне споріднення (інколи одна родина, а рідні брати чи мати з донькою не можуть мирно жити: сваряться, б'ються, судяться між собою...).

Ось як я бачу в майбутньому єдину християнську Церкву і Україну. Людяне ставлення одних до інших може нас скріпити, об'єднати, дати нам усвідомлення, що ми є дітьми Божими і добрими християнами.

Найкращий приклад людяності дає нам сам Ісус Христос. Коли ми щось важливе маємо вирішити, стоїмо перед вибором, як поступити, то подумаймо, як би Ісус поступив. Слід не один раз прочитати св. Євангеліє, щоб пізнати ближче Ісуса, аби могли правильно, по-людяному діяти у всіх випадках нашого життя.

Просім у кожній хвили Пресвяту Богородицю, яка найбільш наближена до свого Сина у своїй людяності й доброті, аби нам допомагала стати гідними звання дітей Божих.

ДВІ КОРОВИ

Одного разу довелось мені проводити святі місії в одному з карпатських сіл. Після цілоденної духовної праці в храмі місцевий парох запровадив мене на нічліг в одну сільську хату. Господарі – двоє стареньких людей, побожні практикуючі християни.

Під час смачної вечері ми розговорилися. Потім я оглянув їхню господарку, запитав, як собі дають раду в такому віці. Та коли бабуса сказала, що мають дві корови, мені стало страшно. Знаю, скільки потрібно праці, щоб на довгу карпатську зиму заготувати сіна для двох корів!

“Та хіба вам не стане на двох однієї корови?” – запитую здивовано.

“Та стане, бо й однієї забагато. Може прийти ще така година, що й одну не дамо

ради доглядати, тоді купимо собі козу... Та поки можемо, то тримаємо дві корови, одну для себе, другу – для людей”.

“Як то?” – дивуюся далі.

“А так, – пояснює бабуся. – За тиждень призбираю молока, зроблю сира, масла, зберу сметани, а в неділю по дорозі до церкви те все роздаю. В одній хаті багато дітей, в іншій – хтось немічний, уже худобини не тримає, а там – господар-п’яничка, а жінка з дітьми бідує, бодай щось їм занесу. І так те, що за тиждень призбираю, то в неділю і роздам”.

Цього прикладу я ніколи не забуду. Правдивий вияв доброти і людяності. І може бути, що ця проста сільська жінка, яка не вміє ні читати, ні писати, в небі буде ближче до Бога, ніж ті, які вважають себе освіченими, та, на жаль, не мають людяного ставлення до інших.

МАЛИЙ ПРОФЕСОР

Місію священика можна означити словами Ісуса Христа: “Ідіть же по всьому світу та проповідуйте Євангеліє всякому творінню” (Мк 16, 15).

Кожний священик розуміє, що для того, аби бути добрим учителем та проповідником, потрібно протягом усього життя бути пильним учнем, бо інакше втратить і те, що попередньо вже досягнув. Семінарія – це тільки початкова школа, часто теорія, а життя – це практика, досвід!

Ми, священики, навчаємо людей, але водночас вчимося від багатьох з них доброти, людяності, терпеливості, молитви, самопожертви...

Пригадую, як одного разу я відвідав один з наших василіянських монастирів на Закарпатті. Молодий священик ділився зі мною враженнями і досвідом своєї душпастирської праці, говорив, що багато навчився від простих людей, а ще більше від малих дітей.

Розповідав, як восьмилітня дівчинка перед Службою Божою дуже просила його, щоб її поспівав, бо була нечемна, а дуже хотіла прийняти св. Причастя. Незначний, здається, епізод з нашої священичої практики, але так глибоко промовив до серця того священика, як, здається, жоден із професорів семінарії. Господь до нас часто і по-різному промовляє, тільки треба вміти уважно слухати Його науку.

КАТЕХИТКА

Наша Церква отримала свободу, вийшла з катакомб ХХ ст. Бурхливе відродження християнського життя. Храми Львова, інших міст і сіл переповнені вірними. Настала можливість навчати малих дітей катехизму, виховувати по-християнськи молоде покоління.

Пригадую, як у цей час, при кінці навчального року, багато дітей приступило до першої св. Сповіді й урочистого св. Причастя. Готували до цього дітей вчителі християнської етики, катехити, сестри-монахині і священики.

Але діти з групи однієї катехитки (з однієї львівської середньої школи) були якісь особливі – правдиві ангелята. Кращими знаннями катехизмових правд чи більшою кількістю вивчених напам’ять молитов вони не відрізнялися від інших, але складалось враження, що якась небесна сила огортала їх, а їхня дитяча безпосередність і невинність були якимись особливими. Сама кате-хитка не могла цього явища пояснити, не була свідомо того, де криється джерело. Інколи навіть казала, що дирекція школи на початку навчального року завжди дає їй найважчий клас. Та

незабаром Господь відкрив мені, де криється секрет.

У часі Великого посту, коли у Львові ще не було такої великої кількості діючих храмів, бракувало священиків, люди приходили до церкви св. Андрія сповідатися з самого ранку аж до пізнього вечора. З невеликими перервами на обід чи вечерю по 6-10 священиків щодня сповідали людей аж до півночі. Та й тоді черги ще не закінчувалися, але ми перепрошували людей, бо й священики потребують відпочинку, адже сповідь – дуже виснажливе служіння, бо кожного потрібно вислухати, дати науку, порадити.

Одного такого вечора прийшла до сповіді згадана катехитка. Не була багатослівною. Про щось запитала, порадилася. Тільки декілька слів, а тягар цілоденної праці, немов важкий камінь, скотився з моїх плечей. І вже тут я зрозумів її таємницю. Доброта, людяність, праведність катехитки на мене, священика, так позитивно подіяли, то що вже говорити про тих діток, з якими вона іноді цілий день проводить – розповідає про Бога, водить до храму, молиться з ними. Це її доброта робить з дітей маленьких ангеликів.

Ось тут справджуються слова св. Серафима Саровського: “Спаси себе і тисячі навколо тебе спасуться”. Стань людяним, добрим, святим і тисячі навколо тебе стануть такими.

Такі люди, як ця катехитка, несвідомі того, яке велике добро, преображення у цьому світі вони роблять – інколи лише своєю щирістю, чистим серцем, лагідним словом... На ціле наше життя, на його зміну вони можуть більше вплинути, ніж найкращі книжки чи проповідники. Добрий приклад – це найдієвіший спосіб позитивно вплинути на тих, що поруч з нами.

У ПОЛІКЛІНІЦІ

Уже в дитинстві мав я операцію – видаляли каміння з нирок. Та й у зрілому віці ці камінчики майже щороку дають про себе чути болючими приступами. Хто має такі приступи, то, звичайно, знає, який це нестерпний біль. Навіть обезболюючі таблетки не завжди допомагали, а якщо і допомагали, то на короткий час.

Одного разу, після чергового такого приступу, вирішив я піти до лікаря, щоб зробити обстеження. Зателефонував до знайомої медсестри, домовився про медогляд у поліклініці на наступний день. Аби не привертати до себе уваги, вирішив піти у звичайному світському одязі. Моя знайома попросила трохи почекати, а потім повела мене до лікаря.

Під тим кабінетом була чимала черга. Побачивши, що медсестра хоче провести до лікаря свого “клієнта” без черги, люди дружньо перегородили нам шлях, протестували, кричали. Мені стало дуже незручно і ніяково... Найбільше сварилася одна пані, трохи мені знайома, бо колись приходила до нашої церкви, та вона мене не впізнала... Коли б знав, що будуть такі сварки, то краще терпів би.

Та найважливіше те, що в часі тої сварні одна жінка, росіянка, намагалася втихомирити розлючених людей, пояснювала, що нічого страшного не станеться, якщо хтось пройде поза чергою, говорила, що можливо людину дуже болить... Після цього всі заспокоїлись.

Оця росіянка, яка, можливо, до церкви не ходить, не знати, чи вміє молитися, чи сповідається, проявила людяність, велику доброту до ближнього.

Це ще один приклад для багатьох з нас, що інколи правдивий скарб доброти, людяності, поваги до інших можна знайти там, де найменше цього сподіваємося.

ПРАВОСЛАВНИЙ СВЯЩЕНИК

Дякуючи Божій ласці, ми належимо до Греко-Католицької Церкви. Часом може закрастися думка, що вже через саму нашу приналежність до правдивої Христової Церкви ми є кращими від тих, котрі не перебувають у єдності з Апостольським Престолом.

Пригадую, як одного погідного дня біля книжкового кіоску на подвір'ї нашого монастиря побачив я священика, який приглядався, що нового з'явилося у нашому василіянському видавництві "Місіонер". Маючи трохи вільного часу, я вирішив з ним порозмовляти.

На мої спроби розпочати розмову священик відмовчувався, та вкінці, побачивши мою настирливість, він сказав: "Та я православний". Це мене трохи зачепило і я через свій молодечий запал сказав йому кілька колочих фраз: "То ви ще чекаєте, коли комуністи повернуться до влади! Чи, може, ви підписалися, що будете їм вірно служити? Напевно, вам добрі гроші платять!". Священик подивився на мене добрими очима й усміхнувся. Підійшов, пригорнув мене до себе і сказав: "Якщо маєте час, дещо вам розкажу".

Розповідь його була довгою, але цікавою. Народився у Карпатах, на Турківщині. У його рідному селі у ті часи була православна церква. Змалку любив ходити до храму, ніколи не пропускав Служби Божої. Вдома також часто молився. Дуже хотів стати священиком.

Після закінчення середньої школи вступив до Ленінградської духовної семінарії. Вчився добре, у тому ж місті закінчив і Академію. Його духівником і сповідником був старенький православний монах. І всюди його вчили, що Православна Церква – єдина правдива. Це говорив і парох у його селі, цього навчали і викладачі Семінарії, і професори Академії.

Після висвячення на священика і він також – уже протягом 18-ти років душпастирської праці – навчає цього своїх парафіян. Однак, як тільки Греко-Католицька Церква отримала свободу, почав цікавитися історією Церкви в Україні, богословською літературою різних видавництв.

"Можливо, колись і я буду греко-католицьким священиком. Але не хочу робити цього так, як деякі, – або тому, що люди їх примусили, або для того, щоб отримати кращу парафію. Ні, я так не хочу чинити. Прагну щиро служити Богові й людям. Якщо б так сталося, що я повернувся в лоно Католицької Церкви, то це, напевно, мав би бути останній крок у моєму житті. Я повинен бути готовий за Греко-Католицьку Церкву навіть життя своє віддати чи піти на заслання до Сибіру", – закінчив свою розповідь священик.

Це була для мене, молодого священика, велика наука про людяність від священика, який належав до нез'єдиненої Церкви. З того часу я став обережніший у своїх висловлюваннях, бо дуже легко помилитися у судженні про інших людей.

Дякуймо Богові за те, що на нашому життєвому шляху посилає нам різних учителів, а ми будьмо пильними учнями, щоби зростати у людяності й досконалості.

КОМУНІСТ

Ми вже переконалися, що між віруючими людьми різних конфесій можна знайти ЛЮДИНУ. Але чи можливо, щоб невіруючий, комуніст був людяний? У пам'яті багатьох з нас закарбувались гіркі спогади про цей безбожний режим, який намагався

різними злочинними способами вирвати у наших людей, а особливо в дітей Бога зі серця.

Пригадується мені сильна морозна зима 1995 р. Після вечірньої св. Літургії попросила мене знайома парафіянка, щоб ще сьогодні піти до старшої жінки, посповідати і дати церковний шлюб, бо вже при смерті. Хоч був досить втомлений, але завтра вже могло бути пізно. Взяв усе необхідне і ми пустилися у нічну заметіль до хворої.

У хаті біля ліжка недужої був і її чоловік. Після сповіді жінки пішов я до іншої кімнати, щоб посповідати і його. Кажу, що дружина його вже висповідалася, тепер він може посповідатися, а тоді я їх повинчаю.

Він дивився на мене здивованими очима, не розуміючи, що я від нього хочу. Коли трохи прийшов до себе, то сказав, що він невіруючий і комуніст, і ще ніколи не сповідався. Однак, якщо для жінки це треба, то буде сповідатися. “Та це не тільки для вашої дружини, але також для вашої душі”, – відповів я йому.

Ми з ним коротко “перейшли” заповіді Божі й церковні, розважили про головні гріхи, щоби він зміг через них поглянути на своє життя. І тут переді мною відкрилась добра, милосердна душа... Звичайно, як і кожен із нас, мав той чоловік прогрішення.

Після короткого повчання про Пресвяту Євхаристію і шлюб, я запричастив жінку й чоловіка і в імені Церкви уділив їм Святу Тайну Подружжя.

Усі ми відчували себе дуже щасливими. Коли я вже мав прощатися, то господар попросив, щоб ще трохи з ними залишитись. Уже при столі, коли ми частувались чаєм і печивом, він більше розповів про своє життя.

Народився на Сумщині. Коли жила бабуса, то охрестила його, навчила кілька молитов, інколи брала зі собою до храму. Та коли бабусі не стало, а в школі вчили, що ніякого Бога немає, то так і повірив. Пізніше вступив і в комуністичну партію.

“Але, скільки себе пам’ятаю, ніколи у своєму житті людям не робив зла, – говорив він. – Завжди, чим тільки міг, допомагав, старався робити тільки добро. І ось сьогодні, коли є можливість вільно молитися, ходити до церкви, я часто задумуюся над моїм ставленням до життя, до Бога. Але, з іншого боку, дивлюсь на своїх сусідів, які церковні пороги оббивають чи не щодня, багато моляться, сповідаються, то думаю, що їм дає Церква, адже їхнє життя поза стінами храму є зовсім інше – часто сваряться поміж собою і сусідами, осуджують і очорнюють інших... Я хоч і не молюся, і до храму не ходжу, однак, стараюся до всіх ставитися добре, по-людському...”

Наша розмова затягнулась до пізньої ночі. Повертаючись засніженими вулицями Львова, я дякував Богові, що дозволив ще одну ЛЮДИНУ зустріти, і то там, де найменше цього сподівався.

Можливо, що сьогодні ще багато комуністів, атеїстів не приходять до храму, не моляться, бо чимало християн своєю поведінкою відвертають їх від Бога. Дивлячись на подвійне життя християн, невіруючий запитує, що їм дає молитва, піст, коли вони часом поведуться гірше від нього...

САЛЕЗІЙ

Доволі часто чуємо: “Я такий маю характер. Я таким народився. Мої батьки також були нервові”. Звичайно, що сказати так, щоб себе оправдати, найлегше! Але ж, якщо твій дід не був священиком, лікарем чи вчителем, а, можливо, простим фірманом у якомусь глухому селі, то те, що йому можна вибачити, не можна вибачити нам. Від кожного, кому більше дано, більше і вимагається. Можливо, на всі мої давні

проступки, коли я ще не був досвідчений у духовному житті, Господь дивився “крізь пальці”, але сьогодні я не маю права на такі самі помилки.

Кожен з нас повинен постійно робити поступ у духовному житті. Гарний приклад подає нам св. Франциск Салезій. Будучи молодим семінаристом, він зауважив, що з таким своїм прикрий характером він ніколи не стане добрим священиком. Дуже швидко запалювався, нервувався, не мав терпеливості вислухати інших до кінця, завжди їх перебиваючи.

Сповідник і духовний провідник порадив Францискові, що тільки важка праця над собою допоможе йому змінитися. Для цього нехай він не уникає осіб, з якими йому важко спілкуватися, які дратують його своєю повільністю і спокоєм, а, навпаки, сам іде до них і терпеливо їх вислуховує.

Протягом двох десятиріч років Франциск старався виконувати ці настанови. І коли одного разу його зустрів св. Вінкентій, то так про нього сказав: “Такого милого, спокійного, доброго і людяного священика я ще не зустрічав”. Та якщо би знав його перед тими двадцятьма роками, то мав би про нього напевно зовсім іншу думку. Бачимо, що при співпраці з Божою ласкою людина дуже багато може вчинити, навіть змінити свій прикрий характер.

ГРАТИ РОЛЬ ЛЮДИНИ

Одна жінка якось розповіла мені, що її любий чоловік дуже добре вміє грати роль доброї, порядної людини. Всі її знайомі навіть заздрять їй, що має такого доброго чоловіка. І справді, на людях мало не носить її на руках, такий ввічливий, тихий, скромний, а вдома, як той “лев рикаючий”, шукає, кого би пожерти... Ось так дехто вміє бути добрим артистом, “грати роль людини”.

У 2004 р. у Львівській опері ставили виставу “Мойсей” про нашого великого Митрополита Слугу Божого Андрея Шептицького. Всі присутні були вражені великим мистецьким рівнем актора, який виконував роль Митрополита.

У дійсності це не був наш великий Батько, а тільки протягом двох годин часу хтось дуже майстерно відтворював його образ. Щось подібне часто буває у житті деяких осіб, які в певні моменти, коли їм вигідно, показують себе дуже добрими і порядними, хоча насправді зовсім не є такими.

Якщо чесно, то майже кожен з нас у більшій чи меншій мірі буває схожим до чоловіка вищезгаданої жінки. Вдома, між своїми близькими, ми є одні, а в гостях, серед чужих людей, стаємо зовсім іншими. Потрібно старатися, щоб ця різниця у поведінці багатьох з нас зменшувалася, щоб “подвійна людина” у нашій особі зникла. Нехай людяність у нас буде довготривалою, а не тимчасовою, задля людського ока.

ТРИСТА КУПОНІВ

Таке твердження може видатися нам неправильним, але ми, як грішники, поражені первородним гріхом, можемо згрішити, бо це притаманне нашій людській природі. Один Господь безгрішний і Його Пресвята Мати.

Хтось зі святих сказав, що якби не було грішного життя, не було б щирого каяття. Навіть якщо би ми жили так довго, як Адам, то не в силі досягнути такого стану, в якому гріх нас би не поразив. Навіть коли ми з усіх сил стараємося праведно жити, то буває, що через багато років ревного християнського життя все одно можемо зробити помилки, прогрішення, а деколи навіть впасти у великі гріхи. Однак ми не повинні зневірюватися і думати, що не зможемо досягнути святості. Майже всі святі до останніх

днів свого життя помилялися, упали, але каються, піднімалися і йшли далі.

У 1996 р. призначили мене Генеральним радником о. Протоархимандрита у Римі. Виїхати зі Львова я мав після обіду одного липневого дня. Зранку прийшла до мене одна добра парафіянка і розповіла про причину свого приходу: “Ви, отче Йосифе, знаєте мене, мою родину, але так, поверхово. Ніколи не хотіла нікому говорити, як ми живемо. Чоловік у мене добрий, навіть дуже добрий, як не вип’є... Та випиває майже щодня і тоді його не впізнати: такого тирана рідко де можна знайти. Уже майже 20 років так мучуся з ним. Більше не можу. Ще не дуже стара, а вже посивіла, вимучилася...”

Вирішила я покинути чоловіка, щоб хоч трохи пожити спокійно. Маємо шлюб, заміж більше не збираюсь. Знайшла собі помешкання: старенький німецький дідусь живе, якого маю доглядати. Після смерті дідуся його хата залишиться мені. Та я вже кілька місяців не маю праці. Живемо на пенсію старенького. Маємо борги за оплату квартири і він нервується, свариться зі мною, що я сиджу на його шії. Надіюсь, що скоро знайду собі якусь роботу, та поки що хочу позичити гроші (300 купонів), щоб заплатити за квартиру. Обійшла всіх знайомих, та час скрутний, ви моя остання надія...”

Я їй щиро співчував. Хотів піти до о. Протоігумена і попросити трохи грошей. Але чи то Господь так допустив, чи така спокуса найшла, бо замість того, щоб допомогти, я почав її вчити, що від власного хреста і терпіння ми нікуди не втечемо, мусимо йти своєю хресною дорогою, щоб дістатися до неба... У такому дусі прочитав бідній жінці цілу лекцію. Вона побачила, що я не спішу їй з поміччю, подякувала і пішла. Може, і заплакала, я не бачив.

А через якийсь час я зрозумів свою помилку: “Що ж я зробив? Чому так вчинив, адже ж дуже хотів їй допомогти!”. Вибіг на вулицю, але там було так багато перехожих, що вже тої жінки не побачив.

Того ж дня я уже сидів у автобусі, який їхав до Польщі, а звідти мій шлях пролягав до Італії. Не було такого дня у Римській обителі, щоб я не згадав цієї події. Щиро у своєму серці я оплакував цю подію, розкаювався у своєму вчинку. Чому, чому я так повівся? Чому не допоміг, а говорив про терпіння, дорікав їй? Так тривало кілька місяців. З часом, як і кожна людина, я щораз менше згадував і думав про цей випадок, почав забувати ту прикру історію.

Аж через рік мав можливість приїхати на рідну землю. І першою людиною, яку я зустрів на подвір’ї Онуфріївського монастиря, була ця жінка, яка хотіла позичити гроші! Підійшла до мене моя страдниця і почала щиро дякувати: “Ви, напевно, отче, забули, як минулого року я просила у вас помочі (де там забув!). Але тоді, напевно, не змогли допомогти. Та я знаю, що ви за мене молилися, бо вже за кілька днів Господь допоміг мені знайти дуже добру роботу. Маю можливість щодня приходити до церкви. Якось усе налагодилось, живу щасливо, як ніколи. Дуже, дуже дякую вам...”

Мені було дуже незручно. Я нічого не міг їй сказати, та дякував Богові, що, можливо, за моє щире покаєння, слези і молитви Він скерував усе на добро в житті цієї жінки.

Кожен із нас у житті може допуститися помилки чи згрішити. Однак, якщо ми щиро будемо за це жалувати, каються і перепрошувати Бога й ближнього, то кожна наша помилка чи гріх може обернутися на добро наше і наших ближніх.

РОЗДІЛ III ПРОЩЕННЯ

*“Якщо хочеш бути
щасливим хвилино – відіметься;
якщо хочеш бути щасливим
завжди – прости”.*

Існує велика різниця між поняттями прощення у Старому і Новому Завітах. Замість старозавітного заклику до помсти: “Око за око, зуб за зуб” (Вих 21, 24), – Ісус Христос запровадив закон прощення і любові навіть до ворогів: “А Я кажу вам: Любіть ворогів ваших” (Мт 5, 44). Яка велика різниця!

Спробуймо застановитися над поняттям прощення у св. Євангелії.

1. Ісус Христос говорив, що жодна жертва є немила Богові, якщо людина, яка її приносить, на когось тримає у собі гнів. “А Я кажу вам, що кожний, хто гнівається на брата свого, підпаде судові... Коли, отже, приносиш на жертвник дар твій і там згадаєш, що твій брат має щось на тебе, zostав там перед жертвником твій дар; піди, помирись перше з твоїм братом і тоді прийдеш і принесеш дар твій” (Мт 5, 22-24).

2. Христос навчає нас, що ми завжди повинні прощати ближньому його провини. “Тут підійшов Петро і каже до Нього: “Господи! Коли мій брат згрішить супроти мене, скільки разів маю йому простити? Чи маю до сімох разів прощати?”. Ісус промовив до нього: “Не кажу тобі: До сімох разів, але – до сімдесяти раз по сім” (Мт 18, 21-22).

3. У молитві “Отче наш” ми просимо Господа: “І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”. Якщо ми не простимо нашим ближнім, то і нам Господь не простить. Ось чому перш, ніж молитися Господню молитву, потрібно нам роздумати, чи маємо право її відмовляти, чи самі тим самим на себе не підписуємо Божий засуд.

4. Прощення нашим винуватцям є умовою Божого прощення наших провин. Це дуже добре бачимо у притчі про немилосердного боржника, якому Господь прощає великий борг (багато гріхів), а той не хоче простити своєму співтоваришеві незначний борг. І фінал такий: “Розгнівавшись, його пан передав його катом, аж поки йому не поверне всього боргу. Отак і Мій Отець Небесний буде чинити вам, якщо кожний з вас не прощатиме братові своєму з серця свого” (пор. Мт 18, 23-35).

5. Прощення виключає осуд, дорікання чи пригадування комусь завданої образи. Пригляньмося, як Ісус Христос прощає жінці, яку спіймано на чужоложстві. У законі Мойсея наказано таких каменувати, а Ісус не дорікає, не моралізує, а тільки мовить до неї: “Іди, та вже віднині не гріши” (Ів 8, 11).

Коли Петро трикратно відрікається Христа, то Ісус ні словом йому не дорікає, а тільки, “обернувшись, глянув на Петра...” (Лк 22, 61).

А як багато християн прощають? Скільки разів у них просять прощення, а вони відтягають, поки ближній їм “ніг не поцілує”. Або перш, ніж простити, всю історію від початку до кінця знову розкажуть, щоби ще більшого болю завдати іншому.

Вершиною науки Христа про прощення є Його останні години життя на землі. Вмираючи у страшних муках на хресті під глузування юрби, Ісус каже: “Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять” (Лк 23, 34). Своїм прикладом Він заохочує нас Його наслідувати.

ПОСЛІДОВНИКИ ХРИСТА

1. У Діяннях Апостолів описано мученицьку смерть архидиякона Стефана. “Впавши на коліна, закликав сильним голосом: “Господи, не постав їм цього за гріх!”. І промовивши це, смертю загинув” (Ді 7, 59-60). Він вірно наслідував свого Учителя.

Коли Христос так перший учинив, то ми могли би себе оправдати, що Він – Господь святий, а ми – грішні люди. А первомученик Стефан був такою самою людиною, як і ми. Якщо він зумів простити своїм убивцям, то і ми повинні його в цьому наслідувати.

2. З історії знаємо, що протягом майже тисячі років між Католицькою і Православною Церквами велася “холодна війна”. Одні одних звинувачували у гріхах. Папа Іван XXIII був першим, який зробив рішучий крок до примирення. Від часу його понтифікату почалось “потепління” у відносинах між обома Церквами.

У 1965 р. Папа Римський Павло VI запросив до Рима Патріарха Константинопольського Атенагораса I. Під час спільної молитви у Базиліці св. Апостола Петра Папа клякнув на коліна і в присутності декількох тисяч вірних, кардиналів, єпископів і священників поцілував ноги Константинопольському патріархові на знак примирення.

3. Папа Іван Павло II був відкритий на діалог з усіма. З нагоди двохтисячолітнього ювілею християнства він закликав до взаємного прощення між роз’єднаними християнами (протестантами і православними) та євреями. Він не боявся першим просити прощення за помилки свого духовного стада, хоча не завжди католики були винні більше від інших. Папа розумів, що всі ми люди і всі можемо помилитися. “Впасти – людське, встати – Боже”.

4. Знаю одну християнську практикуючу родину, яка тільки завдяки великій вірі й любові до Бога простила вбивці рідної доньки, хоч це було дуже нелегко. Мали тільки одну дочку...

РОЗУМІННЯ ПРОЩЕННЯ

Багато з нас, християн, часто дивляться на все очима світу, вважаючи, що першому попросити прощення, першому простягнути руку примирення – це ознака боязливості, пониження. У світі, коли хтось когось вдарить, то не відповісти на удар ударом – це вияв слабкості. А як насправді?

У християнському розумінні простити першому – це великий мужній крок. Тільки людина справді духовна має силу волі й духа побороти себе, відкинути образу і сказати: “Прости”, – навіть якщо не відчуває своєї вини.

Ісус назвав Юду Своїм другом, коли той прийшов до Оливного городу з вояками, щоб Його зрадити. Таким чином Христос простив Своєму зраднику і дав йому останню нагоду до навернення.

Коли Ісуса Христа вдарив один із воїнів, то Він озвався до того: “Якщо Я зле сказав, доведи, що воно погано. А якщо добре, то за віщо б’єш Мене?” (Ів 18, 23). Бачимо, що хоч несправедливо вдарив Христа цей вояк, то Він не гнівається, а лагідно говорить до нього.

У 50-ту річницю шлюбу запитали чоловіка і жінку про секрет їхнього довгого мирного співжиття, а вони сказали: “Ніколи після суперечки ми не йшли до сну без взаємного прощення”.

Простити слід обов’язково і то негайно, бо потім може бути пізно. Святий апостол Павло сказав: “Хай сонце не заходить над вашим гнівом” (Еф 4, 26).

Якщо сьогодні хтось є жертвою, то існує небезпека, що завтра він може стати агресором.

а) діти успадковують агресивність від батьків. Якщо батьки з ними по-злому поведуться, то діти, коли стануть дорослими, так само можуть поводитися зі своїми дітьми;

б) у війську часто має місце явище “дідовщини”. Перший період молодий призовник терпить знущання від “стариків”, а в другому періоді служби вже він сам стає “стариком” і тоді нерідко знущається над молодшими;

в) інколи навіть цілий народ, постійно утискуваний, гноблений і переслідуваний, може стати з часом узурпатором щодо іншого народу. Пригадую, як у мого старшого брата було весілля, на якому побили середущого брата. Я мав тоді 11-12 років. Знав тих старших хлопців-нападників. І часто я, малий, роздумував про цю велику несправедливість: дали їм їсти, випити, а вони так віддячилися! Більше року в своєму серці носив я до тих хлопців велику ненависть, гнів. Часто думав, як їм відімістити. Сьогодні розумію, що так думати – великий гріх, але надіюся, що Господь простив мені, бо тоді я не усвідомлював того.

Навіть медицина сьогодні твердить, що поганий внутрішній стан, агресія, злість, бажання помсти є тим скритим початком багатьох фізичних і нервових недуг, як, наприклад, цукриця. Один хірург з Івано-Франківська, порозмовлявши зі своїм пацієнтом, часто направляв його до Гошівського василіянського монастиря, щоб той міг перед лікуванням щиро висповідатись і помолитись, і щоб священник над ним помолився.

НЕПРАВИЛЬНЕ РОЗУМІННЯ ПРОЩЕННЯ

1. Простити – це щось інше як забути. Часто можемо почути, як хтось каже: “Не можу простити, бо не можу забути”. Це помилкове твердження. Такий спосіб не вирішить конфлікту, бо дехто має дуже добру пам’ять, та й це прояв злопам’ятності. Забути без прощення – це те саме, що носити у своєму серці скриту хворобу, яка раніше чи пізніше себе проявить.

Деяких речей людина ніколи не забуде, але простити повинна відразу, тобто викинути зі серця усі завдані їй образи і кривди. Пам’ятати образу – це людське, але бути злопам’ятним – це від диявола.

Інші кажуть: “Добре, я тобі прощаю, але ніколи того не забуду”. Це також не є прощення.

2. Прощення – це не тільки сказати: “Прости” чи “Пробачаю”.

Наведу приклад. Учителька ставить двом учням негативні оцінки з поведінки за те, що на перерві побилися. Викликає їх на середину класу і заставляє їх перед усіма помиритися. Вони помирилися, подали взаємно собі руки, але повного прощення у їхніх серцях ще немає. Інколи ще кілька днів на вулиці продовжують з’ясовувати свої стосунки.

Або інший випадок. Батько заставляє сина перепросити свою сестричку, бо той взяв її записник і сміявся з того, що там вона собі які-небудь свої віршики чи думки позаписувала. Формальне перепрошення відбудеться, але ще довго між собою не будуть розмовляти.

Отож, прощення – це не тільки сказати певні слова. Це процес довгий, бо не завжди легко простити образу, яка може бути великою і навіть прилюдною. Процес прощення залежить від величини образи, вразливості серця, інтелігентності, характеру

особи.

3. Простити – це не обов’язково, щоб відносини стали такими, якими були перед образою.

Одна жінка сказала: “Не маю настільки багато сили, щоб ставитися до своєї знайомої так само, як колись, бо вона зрадила мою таємницю”. Чи можна з яєшні зробити знову сире яйце? Чи можна зі спеченого хліба зробити муку?

Прощення не вимагає поєднання, яке було до того. Часто примирення навіть неможливе, а прощення завжди є можливе. З особою, яка нас образила можемо вже ніколи не зустрітись (наприклад, вона могла кудись далеко від’їхати), але простити в серці можемо завжди, навіть коли її не бачимо. І не обов’язково даній особі звирятися як раніше, ділитися з нею своїми таємницями. Вистачає, щоб у своєму серці ми не мали гніву до цієї людини, не осуджували її, погано про неї не думали.

4. Простити – не означає зрікатися своїх прав або здорових засад християнської моралі.

Хоч Святіший Отець Іван Павло II пробачив чоловікові, який намагався його вбити 13 травня 1981 р., однак, тюремне покарання злочинця не обминуло. І Господь наші гріхи нам прощає, коли каємося, але покуту за гріхи ми все одно понесемо – або на землі, або в чистилищі.

Наприклад, мама виїхала на заробітки. Син закінчує школу, претендує на золоту медаль, але з математики відстає. Вчителька бачить, що не дуже той учень старається, пропускає іноді уроки. Мама пише до чоловіка, щоб взяв гроші, пішов до вчительки і просив, аби поставила якнайвищу оцінку. Однак учителька не дає себе підкупити: “Я б вашому синові “натягнула” оцінку з математики, якщо би бачила його старання, але він просто ігнорує математику...”. Добре вчинила ця вчителька, чесно і порядно. Гарний урок дала учневі – не все купується і продається за гроші. Чи ж мають право батьки ображатися на вчительку? Не повинні вони гніватися на неї, бо вона виконала свій обов’язок.

ПРОБАЧАЄМО НАСТІЛЬКИ, НАСКІЛЬКИ ЛЮБИМО

Здебільшого не величина образи нас заторкує, а особа, яка образила. Одному прощаємо великий “гріх”, бо його любимо, він є нашим добрим приятелем. І коли така особа скаже нам щось, що нам не хочеться чути, наприклад, болючу правду, чи навіть помилково твердитиме щось таке, чого в дійсності не було, а ми знаємо, що каже щиро і бажає нам тільки добра, то ми легко їй пробачаємо. Іншому ж навіть маленької провини не можемо простити, бо його не любимо, він своєю поведінкою нас дратує.

Мав я можливість кілька разів зустріти двох людей, які вже довгий час перебували разом. Вони так себе вже взаємно вивчили, що найменше необережне слово могло викликати між ними зіткнення і суперечки. І ось я з однією з них говорив про добрі сторони іншої, про прощення і вибачення, однак, бачив, що вона того не може навіть слухати. Так само з другою особою пробував говорити про першу – була схожа реакція. Все добре, що було в них обох, взаємно відкидалося, заперечувалося, не сприймалося...

Любімо більше і щиріше, то й прощати зможемо скоріше.

КОРИСТІ З ОБРАЗ

Якщо все у нас складається добре, немає жодних труднощів, перешкод, тоді ми думаємо, що до праведності нам один крок. Але як тільки хтось нас скривдить,

несправедливо осудить, зранить, тоді ми “пускаємо фарбу”, тоді бачимо, наскільки мало маємо покори, терпеливості, любові.

Образа і прощення дають нам правдивий погляд на себе і можливість у собі розібратися. Коли ми заспокоїмося, втихомиримо свої розбурхані емоції, то ще раз проаналізуємо, що сталося, і свою на це реакцію. Таким чином, можемо на проблему поглянути іншими очима. Може бути, що ми однаково винні, мало винні або зовсім невинні. В останньому випадку можемо порівняти свої терпіння з Ісусовими стражданнями, роздумати, як ми переносимо їх, а як Ісус, Якого звинуватили безпідставно. Тоді можемо зробити постанову в майбутньому вести себе по-іншому.

Немає зла, щоб не вийшло на добро. Якщо дивитися на наше життя, на кривди, образи тільки очима цього світу, то бачимо все дуже односторонньо. Завжди втрата дочасна, земна, матеріальна компенсується набуттям духовних цінностей. У жодному випадку не можемо зневіритися в труднощах, бо це Господь випробовує нашу віру. Коли ми по-християнському перенесемо наші випробування, будемо всім прощати, то Бог винагородить наше терпіння і втрати, оберне зло на добро, ще й з відсотком.

Стародавня китайська легенда повчає нас, що після терпінь приходить поміч від Бога. Одного дня у господаря втік його найкращий кінь. Сусіди співчували чоловікові, розраджували його, бідкалися, кажучи, що він дуже нещасливий. А господар тільки відповідав: “Можливо”.

Уже наступного дня його кінь повернувся, привівши зі собою трьох диких кобил. Сусіди поспішили привітати його, сказати, що він дуже щасливий. Чоловік тільки й відповів: “Можливо”.

За якийсь час син того господаря осідлав одну з тих диких кобил, бажаючи проїхатися на ній верхи, але впав і зламав ногу. Сусіди знову співчували нещастю господаря, та почули від нього ту саму відповідь: “Можливо”.

Через кілька днів усіх сусідських хлопців мобілізували до війська, а сина “нещасливого” господаря через травмовану ногу не взяли. “Яке щастя”, – знову не забарились сусіди. “Можливо”, – як звичайно, відповів господар.

НЕ НОСИТИ У СОБІ ОБРАЗУ

В одному монастирі помирив молодий брат-монах, дуже спокійно, без найменшого страху. Для багатьох його співбратів це було незрозуміле. Тим більше, що він не був з тих найпобожніших. Коли помиралі старші, сиві, ревні й праведні монахи, то мали страх перед справедливим судом Божим і гірко оплакували свої гріхи з цілого життя... А цей спокійний, ніби жартує зі смертю. Може, не усвідомлює собі важливості цієї хвилини, від якої залежить вічність, яку потім ніяким чином не змінити? Ідуть до настоятеля, щоби з ним поговорив.

Під час розмови з настоятелем брат пояснив причину свого спокою: “Отче-ігумене, я добре розумію важливість цієї хвилини. Я також усвідомлюю, що не належу до найкращих, найревніших монахів. Але одне дає мені спокій перед Божим судом: вірю, що Господь буде до мене милосердний, простить мені всі мої недосконалості. Щодня я молився: “... І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”. Я завжди прощав усім, хто мене чимось образив. Ні однієї години не носив я у собі образу, а викидав її зі свого серця, щиро стараючись якнайшвидше простити своїм кривдникам. І тому дуже вірю у Боже прощення і милосердя до мене”.

Як бачимо, прощення дає в годині смерті більшу надію на Боже милосердя, ніж довгі моління і піст та інші побожні практики. Наслідуймо молодого брата у чесноті

прощення, намагаймося усім і завжди прощати, і Господь нам також простить.

ПОДІЛИТИСЯ З ІНШИМ

Ізоляція завжди небезпечна, а особливо тоді, коли в нашому серці загніздиться гнів і образа. Це може дорого коштувати найперше нам самим, а часто є небезпекою для життя інших. Скільки є випадків самогубства через ізоляцію і замкнутість. Самотність часто веде до безвихідного стану чи нерозважливих кроків у простій і неважливій справі.

Слід поділитися з кимось своїм боєм чи образою, поділивши його таким чином на двох. Існують різні способи:

а) поділитися своїм боєм з тим, від кого ми його отримали. Можливо, та людина нас зовсім не хотіла образити. Просто не подумала, пожартувала собі. А, може, перед тим хтось її дуже образив і під впливом цього вона цю образу частково перенесла на нас;

б) дехто радить застосовувати мову серця перед порожнім кріслом, уявляючи, ніби на ньому сидить наш кривдник. Перший раз ми йому бурхливо все, що найгірше, скажемо. За другим разом вже будемо менш різкі. А в кінці захочемо помиритись, щоб жити у спокої. Після цього вже можна буде порозумітися з реальним кривдником;

в) найкраще у щирій молитві вдатися за поміччю до Бога і Матері Божої. Отець Антоній Масюк, ЧСВВ у своїх спогадах пише, що часто серед великих труднощів монашого життя, коли вже думав залишити монастир, пізно ввечері або вночі припадав у Крехові перед чудотворною іконою Пресвятої Богородиці. Виплакався, виговорив, що мав на серці, і після цього приходило полегшення, прощення. У такий спосіб витримав у своєму покликанні.

МИХАЙЛО І ОКСАНА

Вони проживали в мальовничому куточку на краю села, в гарній хатині. Жили заможного.

Михайло – похмурий, маломовний, роботящий. Для нього на першому місці була робота, господарка. Оксана – весела, до всіх привітна. Багато терпіла від свого чоловіка, бо ніколи від нього доброго слова не чула. Шкодувала, що вийшла за нього заміж. Не хотіла його, але їхні батьки колись домовились про одруження, бо хлопець був добрий, не пив, роботящий, до церкви ходив...

Одного разу Михайло прийшов з роботи швидше, ніж завжди, і застав у хаті сусіда на чужоложстві зі своєю жінкою. Той утік, а Оксана кидається на коліна до ніг чоловіка і у сльозах просить прощення. Михайло, і так малослівний, а тепер обурений, змовк зовсім, повний зла і образи.

Ця подія швидко стала відома в селі. Всі думали, що він прожене жінку, але так не сталося.

Прийшла неділя. Обидвоє йдуть до церкви. Михайло з високо піднятою головою, а вона, маленька, дріботить у покорі за ним. Іде час. Оксана в душі терпить, а він з нахмуреним обличчям мовчить. Та мовчанка найбільше її гнітить. Краще набив би, насварив. Він це розуміє і навмисно так себе веде.

Побожний і мудрий був у селі отець-парох. Якось зустрічає Михайла і просить, щоб прийшов, має з ним дещо порадитись. Увечері зустрілися. Парох після деяких питань щодо ремонтних робіт у церкві перевів розмову на ситуацію у родині Михайла. Чоловік доказував свою праведність, а жінчину грішність.

Парох виклав своє бачення ситуації: “Тут, Михайле, є половина і твоєї вини. Пригадай собі ваше життя. Ти думаєш, що найголовніше – господарка, багато грошей, добре оброблені поля, а жінка у тебе на останньому місці. Мало ти приділяв уваги своїй дружині, а вона в тебе весела, гарна, хотіла б, щоб ти і на люди з нею коли вийшов. Не будь таким похмурим щодо неї, нехай почує від тебе якесь ласкаве слово, подяку”.

Ця перша розмова, здається, нічого не дала. Михайло не усвідомлював своєї провини. Та священник часто розмовляв з ним про це. Михайло почав якось лагідніше дивитись на свою дружину, усвідомлювати своє, не завжди правильне до неї ставлення. Відчував, як камінь, який мав на душі, поволі скочується.

А одного недільного ранку він підійшов до дружини, попросив пробачення за все, пригорнув до себе і обидвоє щиро й радісно заплакали. Це були щасливі сльози прощення.

Отож, прощенню передують роз’яснення, щирість і відкритість обох сторін.

БРАТ ГРИГОРІЙ

Деколи є особи, поведінка яких нас дратує. Ми не розуміємо, чому вони так поведуться. Нам важко з ними співжити. Ще в родині це якось сприймається, бо така особа з дитинства проживає у своєму оточенні. Але на місці праці чи навчання, у чужому колективі, де її не знають, часто виникають конфліктні ситуації. Таке можливе і в монастирі.

Описує у своїх спогадах о. Матей Шипітка († 1969 р.) таку історію. Прийшов до Крехова на новіціят один кандидат вже старшого віку. Спочатку все було добре. Склав перші обіти. Перевели його до Жовкви. І ось тут вилізло шило з мішка – почала проявлятися у ньому стара грішна людина. Виконував він там служіння на фірті.

Цей брат, а він називався Григорій, кожному другому, хто приходив до монастиря у якійсь справі, міг не тільки висловити гострі зауваження, але й накричати і випроводити за двері. Така поведінка аж ніяк не була монашою. Також у ставленні до своїх співбратів брат Григорій часто зривався, сварився. Можна сказати, що мало хто його розумів і любив. Від того чув себе самотнім. Не мав радості від перебування у монашій спільноті.

Одного разу настоятель вислав його до міста купити цукру. Прийшов до крамниці, замовив цукор і хотів вже оплатити, та продавець побачила, що не буде мати здачі з тої купюри, яку дав їй брат. Просить його піти до сусіднього магазину і розмінити гроші. І ось тут він не стерпів. Почав сварити продавця, що він ні при чому, що не піде міняти гроші, бо це не його обов’язок...

Бідна жінка спочатку не знала, що й сказати, але коли трохи прийшла до себе, то в делікатний і лагідний спосіб мовила, що не личить йому, як особі духовній, так кричати, і як він може інших вчити доброти та лагідності, коли сам так гнівається.

Звичайно, брат Григорій зрозумів і відчув, що повівся дуже негарно. Коли повернувся до монастиря, то розповів про цей випадок о. Матею. Після того, як згадує отець, вони сіли і брат оповів йому історію свого життя ще перед вступом до монастиря.

Його батьки дітьми майже не займалися. Батько пив, а мама ніколи до церкви не ходила. В хаті постійно були сварки. Старший брат пішов дорогою батька. Та й він, Григорій, з часом почав наслідувати старшого брата. Постійні випивки, п’яні викрики – це стало нормою їхнього життя. Перестав молитися, як колись бабуня навчила.

Отже, постійно п'ятика, друзі, забави, бійки...

Господь не хотів загибелі грішника. Можливо, за молитвами побожної бабуні одного дня вирішив покинути грішне життя і йти іншою дорогою – дорогою покаєння і навернення. Кілька днів молився, плакав, перепрошував родину і всіх, кого скривдив. Щиро сповідається. Отримав розуміння і підтримку свого пароха. Почав ходити до церкви, читати релігійні книжки. Врешті приймає рішення піти до монастиря.

Спочатку в монастирі тримався добре. Був одним із кращих. Але через якийсь час втратив пильність, звик до проказування монаших молитов. Можливо, вважав, що став добрим монахом. Тоді почали давати про себе знати давні злі схильності, розхитані нерви. Мав запальний характер – спочатку наробить зла, а потім усвідомлює, що це погано, кається, плаче, сповідається...

З того часу, як пише о. Матей, він дуже полюбив брата Григорія. З виrozumінням ставився до його помилок. Усміхався при зустрічі. Коли брат осуджував себе у присутності о. Матея, то отець його завжди оправдував...

Я не випадково наводжу цю історію, бо в житті кожного з нас зустрічаються люди, яких не можемо зрозуміти. Що ж потрібно зробити? Сісти колись і так само щиро порозмовляти, пізнати їх глибше, як вони жили, чому себе так ведуть.

Тоді багато хто з нас буде ще більше вдячний Богові, що мав добрих батьків, щасливе дитинство, щирих друзів. Адже є багато таких, що цим були обділені. Їм менше було дано і менше вимагатиме від них Господь. Тоді не гнів і образа до них у нашому серці пануватиме, а співчуття, доброзичливість, прощення.

НЕНАВМИСНЕ

Було це одного звичайного ранку після св. Літургії в церкві св. Онуфрія у Львові. Підійшла до мене жінка середнього віку і так щиро каже: “Отче Йосифе, я цілий рік тримала образу на вас. Минулого року ось тут, біля церкви, я стояла і мала в серці смуток, біль, а ви щось мені, жартуючи, сказали. І я собі подумала: “У мене горе, а отець собі радіє”. І так цілий рік у моєму серці точилася велика боротьба. З одного боку, розумію, що не можна так гніватися, а з другого, болять мене, чому ви так себе повели. Але вже більше не хочу так жити, тому не хочу цієї образи тримати у своєму серці. Вибачте, що недобре думала про вас”.

Правду кажучи, мені було досить незручно чути від жінки про такий жаль на мене. Не пам'ятав, щоб колись навмисне завдав їй болю. Та, можливо, Господь це мені на науку зробив, бо й мені хтось може заподіяти кривду, зовсім цього не бажаючи, може сказати щось жартома, не задумуючись, а мене те слово вразить і буде дуже боліти...

Кожного вечора і в часі сповіді ми повинні перепрошувати Господа не тільки за свідомо зроблені гріхи, але також і за несвідомі (вільні і невільні гріхи). Часто ми можемо іншим завдати болю, не бажаючи цього. Тому і в ставленні інших до нас не все берімо за кривду і образу, а як прояв їхньої людської немочі.

РОЗДІЛ IV З ХРИСТОМ ТЕРПЛЯЧИМ

*“Господи, або терпіти, або вмерти!”
(св. Тереза).*

Коли апостол Петро триразово запевнив Ісуса про свою любов до Нього, то Христос відповів йому на це: “Іди за Мною”. Святі Отці так пояснюють подію, що

сталася уже після воскресіння Ісуса Христа: Господь немовби каже Петрові, що “якщо Мене любиш, будеш співтерпіти зі Мною”. Спів-терпіння з Христом кожного з нас є найкращим доказом, що ми Його любимо не тільки почуттями і словами, але всім своїм серцем.

Святі Отці навчають, що чеснота терпеливості – це набагато більше, як робити чуда, воскрешати мертвих, постити на хлібі й воді... Уявімо собі, що якийсь побожний священик має Божу благодать оздоровляти від усяких хвороб чи воскрешати померлих. За тиждень увесь світ буде знати про це, люди їхатимуть до нього, прославлятимуть його...

У той же час у якомусь маленькому селі побожна жінка терпітиме без нарікань чи то хворобу, чи дуже нервового і сварливого чоловіка, з вдячністю Богові, повністю здаючись на Його волю.

Люди віддадуть перевагу цьому священикові, який не сам від себе, але Божою ласкою робить чуда. А Господь поставить вище ту жінку за її велику терпеливість.

А тепер щиро запитаймо себе, як ми сприймаємо наші терпіння – по-старозавітньому, тобто як Божу кару, чи по-новозавітньому, як Божу ласку, можливість уподібнитися до Ісуса Христа у Його великих стражданнях. Багатьом з нас ще далеко до св. Марії де Пацці, яка часто повторювала у великих своїх стражданнях: “Господи, бажаю завжди терпіти. Для мене життя без терпіння – не життя”.

Терпіння – це також випробування вірності Богові. Сказав ангел до Товії: “Коли ж ти не лінувався вставати і, кинувши свій обід, пішов мерців ховати, я був посланий до тебе, щоб випробувати тебе” (*Тов 12, 13*).

Монахи одного монастиря попросили настоятеля, щоб дав їм духовну науку, а він доручив це брату Захарії. Брат скинув з себе плащ, походив по ньому ногами, а потім сказав: “Ви бачите, що плащ зовсім не противився. Подібними будьте і ви, коли хочете бути досконалими”.

Як би це виглядало, коли поряд з Ісусом терплячим християни хотіли прямувати життєвою дорогою у веселошах і потіхах? Для багатьох пустинножителів, монахів і простих мирян хрест був єдиною книгою, з якої вони вміли читати Божу любов до себе. Чи вміємо ми з вами читати з хреста, що хоче нам сказати Господь?

Чи вид терплячого Ісуса пробуджує у нашому серці любов до Нього? Чи дивлячись на розп’ятого Христа, ми по-християнському, тобто з терпеливістю і вдячністю переносимо хоч би й найменші терпіння? А, може, ми дивимося на хрест і на Ісуса, до нього прибитого, тільки тілесними очима невіруючого або якогось купця: чи цінний, чи старовинний, чи з чистого срібла, а не бачимо Любов, розп’яту за наше спасіння. Святі плакали, цілували розп’яття, каялися, що їхні гріхи завдали Ісусові таких великих страждань.

Жиди закидали Христові, що Він біса має, а фарисеї говорили: “Він виганяє бісів князем бісівським!” (*Мт 9, 34*). А Христос не гнівався, не оборонявся перед наклепами і очорненнями. Коли б нас хтось так образив, а тим більше, якби це сказали люди, які не є практикуючими християнами, то як би ми поступили? Нашому обуренню не було б меж: “Як вони посміли? До храму не ходять, не вміють добре помолитися “Отче наш”, та й до сповіді хто знає, скільки років не були... А я щодня по три вервиці відмовляю, щонеділі приймаю св. Причастя! Та вони самі мають біса!”. А Ісус не захищається, не звертає уваги, а тільки молиться.

Добрі християни навіть у найбільших випробуваннях терпеливі, спокійні, лагідні. Каже праведний Йов: “Приймали ми добро від Бога, а лиха то й не приймати?” (*Йов 2,*

10). Це важко зрозуміти. Зазвичай, коли нам легко і добре, не маємо терпіння, то ми дякуємо Богові, що нас благословить, що до нас такий добрий. А ось коли приходить терпіння, хрест, тоді ми забуваємо, що це також від Бога.

Інколи Господь зсилає терпіння безпосередньо на нас (наприклад, через хвороби чи автокатастрофу), але частіше дає терпіння через посередництво інших людей: очорнення, осуд, крадіжку, навіть вбивство близької нам особи. Тоді забуваємо, що це Господь допустив усі ці страждання, і шукаємо причини тільки у людях...

Тоді багато хто з нас подібний, вибачте, до нерозумного песика. Коли хтось кине в нього палицею, то він зі злістю кусає її, яка нічого не винна, але винен той, хто нею кинув. Так і ми поступаємо – гніваємося на ближнього, який приносить нам біль, але не пам'ятаємо, що Господь зсилає на нас терпіння через людей.

Причиною наших терпінь можуть бути наші гріхи чи гріхи когось з нашої родини, але також і наша доброта та праведність, бо кого Господь любить, того досвідчає.

Інколи чуємо людські судження: “Чому злим, грішним людям у цьому житті щастить, а добрим людям, побожним, віруючим так нелегко, постійно вони мають терпіння?”

Знаймо, що навіть найбільш злі, недобрі люди час від часу щось доброго зроблять. А Господь є справедливий: за подану склянку води обіцяє людині нагороду, а за кожне пусте слово вона дасть звіт на Страшному суді. За свої добрі вчинки злі люди отримують віддяку від Господа вже тут, на землі, бо за все інше їх чекає вічна кара.

Чому добрі люди терплять у своєму житті? А хто з нас є добрий і безгрішний? Хто в житті хоч раз не згрішив? То чи не краще вже на землі спокутувати свої гріхи?

Не завидуймо грішникам короткотривалого щастя, бо їх чекає вічне пекло, якщо вони щиро не розкаються зі своїх гріхів. Не нарікаймо на коротке терпіння, після якого Господь дарує вічне щастя у небі.

Прийшла якось до мене старенька бабуся і почала скаржитися на своє життя, що у своїй хаті не має спокою. І діти, і внуки до неї погано ставляться. Прикро, що не все добре в її родині. Та коли приглянемося глибше і розважимо про ціле життя тієї старенької, то виявиться, що й вона, коли була молодою, не краще ставилася до своїх батьків... Ось де криється причина зла. Кажуть у народі: “Хто як собі постелить, так і виспиться”.

Одного разу виникла дискусія між двома священиками Василіянами на тему: “Чи страждає сьогодні Христос через гріхи людства, чи ні?”. Один твердив, що нині в світі вже переповнилась чаша беззаконня й Ісус не може не плакати на вид такої поганої поведінки людей, не може це не торкатися Христового Пресвятого Серця. Другий же говорив, що Христос вознісся на небо і сидить по правиці Свого Отця у небесній славі й радості, тож не може Він у небі терпіти, бо тоді небо не було би небом, місцем безконечного щастя. По довгій дискусії кожен залишився при своїй думці. Виглядає, що обидва священики мали рацію. Однак через якийсь час, читаючи одну духовну книгу, я, здається, знайшов відповідь на це питання.

Так, Христос і сьогодні страждає через наші гріхи, але не у прославленому Своему тілі в небі, але в Містичному Тілі, яким є Церква, тобто ми – Божий народ. Кожен наш гріх, зло, яке чинимо у світі, повертаються стражданнями і терпіннями до нас самих і наших ближніх. Усе, що ми вчинили нашому ближньому, вчинили Христові. Гріх не має обмеженого простору і часу. І наші гріхи, які ми скоїли вчора, є причиною страждань Ісуса Христа дві тисячі років тому, подібно як гріх Адама луною

проходить через усі тисячоліття аж до кінця віку.

Одній побожній монахині, яка багато часу присвячувала роздумам про Христові страждання і смерть, Божественний Спаситель об'явив про Свої страждання під час бичування. Вона побачила, як чотири вояки, оп'янілі від вина і злоби, немилосердно бичували Ісуса. Потім їх змінили інші вояки, які жорстоко сікли бичами Його святе тіло.

Коли черниця пильно приглянулась, то замість вояків побачила християн-фарисеїв, які по-святотатському причащалися, священників та богопосвячених осіб, що грішно жили. У цей час Христос дуже терпів не тільки на тілі, але ще більше на душі, бо це були ті, яких Він обдарував Своїми особливими ласками.

У наступних життєвих прикладах побачимо, як через терпіння багато людей віднайшли Бога, шлях до свого навернення і спасіння. Терпіння, яке Господь зсилає на людину, є найкращими ліками для її душі.

ЖІНКА НА ВІЗОЧКУ

Телефонний дзвінок до монастиря. Знайома парафіянка з Апостольства молитви попросила відвідати одну хвору жінку, яка ще ніколи не сповідалася. “Тільки не сваріть її, отче, бо дуже переживає і трохи боїться”, – додала.

Наступного дня після св. Літургії поїхав я за вказаною адресою. Багатоповерховий будинок, ось і потрібна квартира. Натискаю на дзвінок раз, другий, третій... Ніхто не озивається, не відчиняє. Помилився адресою чи нікого вдома немає?

Уже хотів іти, але чую, ніби щось стукнуло за дверима. Чекаю. Відчиняє жінка років 35-40 на інвалідному візочку. Приємним голосом запрошує до хати. Помалу розговорилися.

Захворіла недавно – рік, може, два. Бог обдарував талантом до малювання. Мала в минулому дві великі виставки у Львові. Було все – молодість, краса, здоров'я, гроші, визнання, друзі – що ще потрібно?.. Тільки Бога не було потрібно...

Однак Господь не покинув заблукану овечку. Відвідав її терпіннями. Важка хвороба, потім параліч ніг. Здавалося, що все втратила. Прийшла самотність. Було багато часу на роздуми. Почала усвідомлювати марноту і грішність свого життя. Читання Святого Письма і духовної літератури, щирі молитви – усе це радикально змінило її погляди на життя і ставлення до Бога, Який тепер на першому місці. Прийшло покаяння за гріхи, за втрачені роки.

Живе сама, чоловік покинув. Коли я необережно, щиро бажаючи поспівчувати жінці, сказав: “Хто хоче біля каліки ходити”, – то вона сказала: “І ви нічого не розумієте, отче! Яка я каліка? Я колись була калікою – коли жила без Бога, грішила. А тепер я найщасливіша людина у світі! Я зустріла Бога”.

Уже пройшло багато часу, а я все ще пам'ятаю цю розмову, яка була дуже повчальною для мене.

ФРАНЦУЗЬКА СПІВАЧКА

Якось, подорожуючи по Франції, мав я можливість відвідати Паре-ле-Моніал, невеличке мальовниче містечко, де у XVII ст. Ісус Христос з'явився побожній монахині Марії Маргариті Аля-кок. Саме з цього місця поширилось почитання Пресвятого Христового Серця.

Після обіду я відвідав місцевий монастир і церкву, в правій наві якої знаходяться мощі святої Христової обручниці. Деякий час я провів у щирій молитві. Довідавшись,

що ввечері буде відправлятися Служба Божа, вирішив долучитися до двох французьких священиків.

На св. Літургії я взяв українською мовою малу ектенію і величання Матері Божій: “Особливо за Пресвяту...”. Вірних було у храмі близько 30 осіб. Я уділяв Найсвятіші Тайни. Після св. Причастя я хотів уже повертатись до престолу, але хтось вказав мені на старшу жінку, яка сиділа в лавці, бо не могла підійти. Запричастив і її. Після Богослужіння і короткого благодарення усі розійшлись.

Стало тихо. Вечоріло. Хотілось довше побути в храмі... Коли вийшов на подвір'я, то побачив у інвалідному візочку ту саму жінку, яку запричащав останньою. Розповіла мені історію свого життя. Була співачкою, мала від Бога справді великий талант до співу. Багато гастролювала. Спочатку Франція, потім інші країни Європи, згодом Америка. Молодість, гроші, слава і популярність. Вела грішне і розпусне життя... Народила позашлюбного сина.

І ось на 55-му році її життя прийшов до неї Господь, як Лікар, щоб лікувати Своє дитя. Зіслав важку недугу. Мала великі терпіння. Почався параліч ніг. З того часу пройшло багато років. У минуле відійшли поїздки, друзі, шанувальники.

Залишилась сама зі своїм болем і з Богом. Прийшло щире розкаєння, потім бажання висповідатися з цілого життя.

Бог зайняв найголовніше місце в її житті й у серці. Колись на найсучасніших автомобілях їздила по світі, шукаючи грішних утіх, а тепер щодня, на скромному інвалідному візочку, прямує до храму на св. Літургію. Щаслива, що хоч пізно, але все ж таки віднайшла зміст свого життя. Тільки одна рана ще не загоєна. Дуже хоче, щоб і син змінився, який став наркоманом і веде грішне життя (наслідує свою матір). Вірить, що Господь і йому, як Своїй дитині, не дасть пропасти. Багато молиться за нього, покутує...

ІЛЬКО

У св. Євангелії розповідається про паралізованого чоловіка, який лежав біля Силоамської купелі і чекав когось, хто йому допоміг би першим увійти у воду, щоб оздоровитися. А слабував він уже 38 років. Це досить великий проміжок людського життя. Іноді нам доводиться хворіти і полежати в ліжку тиждень чи два, і як нам це здається довго і багато!

Як за часів Ісуса Христа, так і сьогодні, хоч наука і медицина пішли далеко вперед, хвороби, а з ними людські терпіння не зникли. Якою мірою збільшується гріх і зло у світі, так само зростають і людські страждання.

Попросили мене піти до одного хворого, помолитися, висповідати, потішити добрим словом. Це було недалеко від нашого монастиря у Львові. Зайшовши до кімнати, я побачив старшого чоловіка, який лежав у ліжку: обличчя дорослої людини, а ріст дитячий...

Мене чекали. Сів я біля хворого, помалу розговорилися. Більше говорив він, розповідав про себе і своє життя. Йому 53 роки. І ось усі ці 53 роки він так і лежить... Голова та руки рухомі, а ноги – паралізовані.

Коли Ілько (так називався цей чоловік) був малим, то мама брала його на руки, виносила з другого поверху на вулицю, клала до візочка і гуляла з ним по вулиці, часом навіть везла на Високий Замок. Присутність люблячої матері, теплі промені сонця, спів пташок, багато людей, – все це розважувало його і він на деякий час навіть забував про свою недугу.

Але з часом мама постаріла, він став дорослим і вони все рідше могли виходити на вулицю, бачити Божий світ. Потім мама померла. Залишився сам. Правда, має дуже добру сестру. Щодня після праці вона приходить, доглядає його – миє, переодягає, годує, а тоді поспішає додому, бо має свою родину. Цілими днями Ілько залишається сам.

Питаю, чи не нарікає на таке страдницьке життя. Каже, що ні. Багато слухає релігійних передач – з України і Ватикану, знаходить духовну потіху. Молиться, трохи читає. Деколи загляне до нього хтось зі знайомих... І ось так не якийсь час, а ціле своє життя він, Ілько, – страдник...

Десь через два місяці після нашої зустрічі довідався я, що цей чоловік помер, відійшов до вічності. Скінчилась тихо і без нарікань його земна хресна дорога.

ЩАСЛИВИЙ ДІМ

Свята Тереза без терпіння не уявляла свого життя і часто говорила: “Господи, або терпіти, або вмерти!”. Вона також сказала: “Щасливий той дім (монастир), де є хоча б одна терпляча душа”. Ми ж запитаємо: “Чи є на світі хоч одна хата, де не було б терпіння?”. У кожную домівку час від часу заглядає страждання. Проте велика свята має на увазі геройську душу, яка з любов’ю, не нарікаючи, переносить терпіння, випрошуючи Божої ласки для інших, які її оточують.

Святий Вінкентій, засновник Згромадження сестер Милосердя, каже: “Більшу вартість має знесення без нарікання однієї зневаги, ніж піст на хлібі й воді протягом цілого дня”.

Під час моєї поїздки до Італії я відвідав місто Торіно, де знаходиться велика лікарня, яка займає більше десяти гектарів. Її так і називають – “місто у місті”. Засновником цього доброго діла був св.Йосиф Котолengo, який багатьох бездомних, хворих і вмираючих примістив у невеличкій хаті.

Сьогодні це мале гірчичне зерно розрослося у величезне дерево. Крім численного медичного персоналу цей шпиталь обслуговують понад 700 сестер-монахинь, близько 60 братів-монахів і близько десяти священиків. Крім того щодня приходять місцеві жителі: робітники і пенсіонери, щоб прислужитися (хто скільки може і чим уміє) хворим і немічним. Одні приходять у певний час, щоб допомогти їм помитися, інші – щоб нагодувати тих, які самі не можуть. А одна жінка, власниця магазину, щоразу, повертаючись з роботи, на столику біля ліжка кожного старенького кладе по два цукерки.

І, що цікаво, кожне монаше Згромадження Італії посилає своїх молодих братів і сестер до цього шпиталю на 40-денну обслугу хворих, щоб вони вчилися милосердя, співчуття і, можливо, вдячності Богові за дар покликання і здоров’я.

Пригадую, як у вересні 2004 р. проводив я реколекції для монахів Студійського Уставу в містечку Яремче. Між науками завжди було кілька годин вільного часу. Якось я пішов до міста купити фотоплівку. За прилавком стояли дві молоді жінки. Покупців не було і ми розговорилися про віру.

Одна з них сказала, що члени її родини раніше були не дуже віруючими. До церкви ходили рідко. Але Господь на їхню родину (зі сторони чоловіка) зіслав кілька важких випробувань. За короткий час померли три особи, яких він дуже любив. Це на чоловіка так вплинуло, що він тепер кожної неділі й свята, а деколи і в будні ходить до церкви, часто сповідається, вдома вранці й увечері щиро молиться. Навіть вона не завжди так робить...

Не минуло терпіння і мій рідний дім. Хоч добре не пам'ятаю, бо був малим, але сьогодні часто згадую бабцю Агафію, батькову мати. Спочатку на носі у неї з'явилася злякисна виразка, яка поволі з'їдала шкіру носа, а потім перекинулася на ціле обличчя – щоки, губи. Вкінці вже не було видно лица, а одну суцільну рану, яка постійно нестерпно боліла.

Бабуня не хотіла, щоб ми знали, що її ця рана болить, тому часто міняла місце проживання. Мала чотирьох синів, – то в одного побуде місяць, то в іншого. Хоч я був тоді дуже малим, та пригадую, як мама говорила, прокинувшись уночі: “Напевно, бабцю дуже болить, бо стогне”.

Не знаю причини цих терпінь бабуні, але сподіваюся, що ці болі, які вона перенесла без найменшого нарікання, усієї нашої великій родині ще й сьогодні допомагають іти назустріч Христові.

Одному священикові загрожувала повна втрата зору, а він без нарікань сказав: “Це велика ласка для мене. Маю надію, що ще страчу слух і тоді вже повністю буду думати тільки про Бога”.

ІВАН ДАМАСКИН

Часом настоятелі монастирів до ревних і побожних монахів ставляться досить вимогливо. Вони вказують їм навіть на їхні невеликі провини, намагаючись їм допомогти у ще більшому зрості до святості. До напівмонахів же, або, як дехто каже, “євромонахів”, які не дуже ревні у своєму духовному зрості, настоятелі, навпаки, не такі вимогливі. Бо такі монахи, зазвичай, не сприймають порад чи зауважень, шукають на свою поведінку оправдання, ображаються на зауваги, не хочуть поправитися. Такий стан триває довше чи коротше. Потрібно вибирати: змінюватися і працювати над собою або залишити монаший стан.

Своїх вибраних Господь різним способом випробовує, очищуючи, як золото у вогні. І чим достойніше місце має хтось посісти у Божому Царстві, то нехай приготується на велику пробу.

Одним із гарних прикладів є життя св. Івана Дамаскина. Будучи високим достойником на цісарському дворі, він полишає світську кар'єру і йде в монастир. Господь через настоятеля хотів усім показати, яку велику чесноту монашого духа він має.

І ось посилають його, щоб Іван ішов продавати кошики у тому місці, де його всі знали. Ціну на товар поставили набагато вищу, ніж у інших продавців. Цілий день він простояв з кошиками, але ніхто в нього не купував.

Хто його впізнавав, то сміявся з нього, жартуючи: “Дивіться, до чого дожився наш колишній міністр!”. Однак він не ображався, а навіть радів, що може хоч трохи уподібнитися до Христа Спасителя. Тільки пізно ввечері один його приятель викупив увесь товар у святого, щоб його звільнити.

Наслідуймо св. Івана в терпеливому зношенні Господніх досвідчень і добровільному впокоренні.

ДІВЧИНА З КАРПАТ

Якось після св. Літургії у Римській василіянській обителі (на Авентині) підійшла до мене на духовну розмову одна заробітчанка.

Історія її молодого життя уже повна терпінь і хрестів. Походить вона з карпатського села. Зі самого дитинства, скільки себе пам'ятає, батько часто випивав.

Коли приходив додому, то всі діти з мамою мусили втікати, бо батько жорстоко над ними знущався. Через це часто доводилось ночувати по сусідах чи в stodолі на сіні. І так було, доки не пішла з дому до міста, на навчання і працю. Потім опинилася у Римі.

Питаю, чи має у душі ненависть до батька, гнів і образу, що таке нерадісне і чорне мала дитинство. “Ні, – каже, – зовсім не гніваюся, пишу листи додому, до мами і тата. Інколи якусь пораду батькові можу написати. Хоч я ще молода, та дивлюся на життя не так, як багато моїх ровесниць. Ці терпіння допомогли мені уникнути багатьох нерозважливих кроків у житті. Господь мене таким чином підготовляє до якоїсь місії. Навіть ці труднощі, які ми, заробітчани, зустрічаємо в Італії, для мене не є такими великими, як для багатьох моїх знайомих”.

Ось ще один приклад, як через терпіння та хрести Господь вміло провадить Своїх вибраних до досконалості.

РОЗДІЛ V ЖИТТЄВІ КОЛОДЯЗИ

*“Вміймо протягом
цілого життя
тримати свою
руку в Божій долоні”.*

На шляху до Бога зустрічаємо різні перешкоди, падаємо в глибокі ями без дна, з яких не бачимо виходу. Що робити? Покірно і з надією молитись. Здатись повністю на Божу волю.

ТРИ КОЛОДЯЗИ ЙОСИФА З ЄГИПТУ

Приклад повної довіри до Бога у всіх обставинах життя бачимо у біблійного Йосифа. На його життєвій дорозі Господь приготував для нього три колодязі, які були, здавалось, без дна...

Перший колодязь

Йосиф був улюбленим сином Якова. Брати йому заздрили. А тим більше сні, які він мав, пророкували йому панування над ними. Він розповідав їх з дитячою довірою, а брати ще більше його за це не любили. Шукали нагоди, щоб йому відістити. Така можливість не забарилась.

Яків посилає Йосифа, щоб подивився, де брати пасуть отари, чи все у них гаразд. Коли брати побачили Йосифа здалеку, постановили його вбити, а батькові послати змочену в овечій крові сорочку. Але, за Божим Провидінням, заступається за нього старший брат Рувим: “Не вбиваймо його, а вкиньмо у глибокий колодязь” (*пор. Бут 37, 22*).

Так і зробили. Що ж Йосиф робить у колодязі? Передумує своє життя. Бачить своє ставлення до братів. Розуміє деякі свої помилки. Відчуває злобу братів. Однак не нарікає ні на Бога, ні на людей.

Другий колодязь

Як Йосифа вкинули в колодязь, так його потім і витягли. Але для того, щоб вкинути його в інший колодязь, більш глибокий, з якого знову, здається, виходу немає. Його продають у рабство купцям до Єгипту. Мав 14 років. В Єгипті його купив начальник в'язниці.

Йосиф совісно виконував свої обов'язки. Господь благословив домові Потіфара, який робить Йосифа управителем свого маєтку. Та це триває недовго. Господь

приготував для Йосифа ще глибший колодязь.

Третій колодязь

Цим разом очікувало Йосифа ще більше випробування, а радше спокуса – мав вибирати або Бога, або гріх. Він відкидає грішну пожадливість дружини Потіфара. За це вона кидає його до в'язниці. Йосиф терпить за вірність Богові.

Господь усе на добре повертає, бо через кілька років він стає в Єгипті другою людиною після фараона.

Почався голод. Його брати приходять купити збіжжя. Йосиф дає їм себе впізнати, прощає. Вони ж бояться помсти. А він каже: “Не бійтеся. Для вашого спасіння Бог послав мене перед вами сюди, щоб вас урятувати від голоду” (*пор. Бут 45, 7*).

Йосиф у всьому бачить Боже Провидіння. Бог його досвідчував, але і вивищував.

ІСУСОВІ КОЛОДЯЗІ

А тепер придивімося до життя Ісуса Христа. Якщо дивитися з позиції невіруючої людини, то можемо сказати, що ціле Його життя – постійне перебування у колодязі.

Його народження... Не приходить на світ хоч би і в найбіднішій хатині, але у стаєнці для худоби... Його смерть... Земне життя закінчується ганебним розп'яттям на хресті.

Однак Ісус Христос знає, що так повинно статися: “Треба, щоб Син Чоловічий багато терпів, усіма був відкинений, був убитий, по трьох же днях Він воскресне” (*пор. Мк 8, 31*).

НАШІ КОЛОДЯЗІ

І ми через багато страждань (життєвих колодязів) маємо увійти в Царство Боже. Дозвольмо провадити себе Богові. Він любить нас більше, ніж ми самі. Дає нам все, що найкраще.

Прийчини, через які падаємо в колодязі, є різні, найчастіше з нашої вини. Але тільки в колодязі нам відкриваються очі на наше життя. Буває, що ближній нас штовхне до колодязя. Інколи сам Господь нас кине до колодязя – зсилає хворобу, душевну посуху. Як тоді поведимось? Нарікаємо чи разом з Йосифом кажемо: “То Бог так зарядив”?

МІЙ ГРИБНИЙ КОЛОДЯЗЬ

Хто народився в Карпатах, той знає, що грибний період тут є дуже важливий. З грибів люди живуть: і для себе мають, і на продаж. Мама рано нас будила: “Вже грибарі пішли. Розвиднюється. Підіть і ви. Може, щось назбираєте”.

Але мені ніколи не вдавалось назбирати грибів. Інші несуть повну торбу, а я кілька грибів, і то хробачливих або маленьких. Піду з кимось, щоб знати місце, все одно не більше принесу. Щиро молюся, прошу Бога, щоб допоміг – ще менше назбираю. Після того думаю собі, що інші напевно не моляться, і я вже не молюся – знову мало грибів.

І так, скільки себе пам'ятаю, на гриби мені не щастило.

Коли минуло багато років, я зрозумів, що той “грибний колодязь” Господь дав мені для того, щоб приготувати до монашого життя. Не так мені й Богові були важливі гриби, як загартування, випробування з дитячих років, щоб опісля витривати в покликанні.

ЩЕ ОДИН МІЙ КОЛОДЯЗЬ

Навчаючись у підпільній Духовній семінарії, вчився я також у поліграфічному технікумі. Священик, у якого я проживав, був дуже роботящий, молитовний.

Кожного дня, коли я повертався з технікуму, він давав мені якусь роботу на кілька годин: одного дня поміняти квіти, флакончики і вази перемити (а в каплиці їх було кілька десятків); іншого дня – піти в город і зробити порядок з квітами, попідрізати троянди, викосити траву або обрізати живий пліт навколо нашого городу; ще іншого – піти в гараж, поприбирати, підремонтувати машину чи потріпати всі хідники, прибрати в кімнатах.

Коли приходила неділя, думав, що хоч тоді помолюся більше, книжки почитаю і філософію-теологію буду мати час повчити. Та ні! Треба було кудись їхати, служити отцеві до св. Літургії.

Ось такі щоденні колодязі. Кілька разів я зривався (за що тепер шкодую): “Робота, робота! А коли вчитися, читати, молитися? Хіба то монаше життя?”.

Тепер, через кільканадцять років, розумію, що Господь мене загартовував, випробовував, бо відречення від власної волі у монашому житті – головне. Через багато страждань і жертв здобувається Царство Боже.

Господь через різні маленькі труднощі провадить нас, щоб ми колись могли виконати і більші Його завдання. Уміймо через ціле наше життя тримати нашу руку в Божій долоні, даймо Йому нас провадити і тоді ніколи не пошкодуємо, бо Він знає, що для нас краще.

РОЗДІЛ VI МОЛИТВА

*“У книгах шукаємо Бога,
а в молитві Його знаходимо”
(св. о. Піо з П’єтрельчینی).*

Часто у нас є невідповідне розуміння молитви. Ми вважаємо, що для молитви слід усамітнитися, забути про все: і про ближнього, і про нашу родину, і про працю... Та це не зовсім так.

Молитва повинна бути тісно пов’язана з нашим життям. Ми не можемо розмовляти з Богом, забуваючи про людей. Ми навчимося молитися тільки тоді, коли будемо, подібно до Христа, бачити:

- людський гріх;
- голодного ближнього;
- людську несправедливість;
- брехню і лукавство.

Ревнішою стає молитва, коли ми залишимо затишний куточок і підемо між людей. Там ми побачимо пиятику, бійки, заплаканих матерів, наркоманів та інше зло, гріх. Після повернення додому наша молитва не буде сонною, лінвою. Часто будемо плакати над собою і над іншими. І тоді кожен з нас проситиме Бога:

- навчи мене, як краще те чи інше зробити;
- прости, що до кінця не люблю їх;
- прости, що ще не вмію добром віддячувати за насмішки, слова погорди, осудження...

Якщо так будемо поєднувати життя і молитву, служіння і любов, між ними ніколи не буде розриву, а життя перетвориться в палаючий кущ – поєднання нашої немочі й

Божої досконалості, любові.

Неможливо правильно молитися, якщо не будемо мати розуміння чи відчуття ЖИВОГО БОГА. Необхідно ставитися до Бога, як до живої особи, як до найкращого приятеля. В іншому випадку молитва переміниться в обов'язок, який мусимо виконати.

З досвіду людських відносин знаємо, що любов і дружба є тоді міцні, коли люди можуть просто мовчати один із одним. Якщо для підтримання контакту нам необхідно постійно говорити, то будьмо певні, що наші стосунки ще поверхові. Подібно є і у ставленні до Бога: ми повинні навчитися відчувати радість у мовчазному єднанні з Ним.

Одного разу Арський пастир св. Іван Віаней запитав старшого селянина, що той робить, годинами сидючи на самоті в церкві. “Я дивлюся на Бога, а Він дивиться на мене, і нам добре разом”, – відповів селянин поважно. Цей чоловік навчився молитися без слів, у своєму серці.

Молитва єднає в одне ціле “я” і “Він”. Доки існують окремо “я” і “Він”, нас є двоє. Два різні погляди, два різні думання. Пресвята Богородиця під хрестом стояла не в наріканні на ворогів, можливо, навіть і не в сльозах. Вона досягла такої повноти єднання з Христом, що ні в чому не противилася Божому плану спасіння через страждання. Вона тільки співстраждала і проходила через співстраждання разом зі своїм Сином. Ні вона, ані св. Іван не протестували проти Божої волі. Вони разом з Христом були розіп'яті.

А ми ще, як Петро, в дорозі до повного єднання з Божою волею. Коли по дорозі до Єрусалиму Христос говорив про Свої страждання, Петро промовив: “Нехай цього не станеться з Тобою”. А Ісус відповів: “Геть від Мене, сатано, бо думаєш не про Боже, а про людське” (*пор. Мк 8, 33*).

Один священик зовсім молодим попав за Христову віру у в'язницю. Коли він вийшов з тюрми, його запитали, що від нього залишилось. Він відповів: “Залишилась тільки любов”.

А ось французький Єзуїт Жан Даниїл пише, що страждання – це поєднуюча ланка між праведниками і грішниками. Праведник переносить страждання, а грішник йому цих страждань завдає (хоч і він часом терпить). Без цього вони були б на різних орбітах і ніколи не зустрілися б. У такому випадку праведник ніколи не мав би влади над грішником, не було б зустрічі. Таким чином грішники спасаються через праведників.

Часто чуємо, що суєта, клопоти, шум, гамір не дозволяють спокійно молитися. Це так, але розповім одну історію.

Прийшов до одного господаря подорожній. Вони розмовляли між собою, а всі домашні тихо сиділи навколо вогню. Потім господар сказав до гостя: “Мені час молитися”. Увесь дім ожив, усі почали розмовляти, сміятися, ходити по хаті. Гість здивувався: “Що ви робите? Він молиться, а ви йому перешкоджаєте”. Хтось відказав: “Не турбуйся. Поки він говорив із тобою, найменший шум міг йому перешкодити. Але тепер, коли він говорить з Богом, ніщо не відірве його від цієї розмови”.

Ми ще не є настільки заглиблені в своїй молитві до Бога, щоб усе для нас було другорядне, коли розмовляємо з Ним. Ми недосконалі, тому потребуємо тиші для молитви. Однак пам'ятаймо, що Бог повинен завжди бути в центрі наших думок, розмов, усього нашого життя.

МОЛИТВА – ЗБРОЯ ХРИСТІЯНИНА

Молитва – це найбільша сила в наших руках. Хто з молитвою, той завжди перемагає. Завдяки молитві на нашу сторону стає Господь. Коли Бог з нами, то хто проти нас? Молитва не тільки залізо ламає, для неї не існує ні найглибших океанів, ні найвищих гір. Щира молитва все небо обіймає. Особливо літургійна молитва, спільна молитва в родині, молитва на вервиці, Ісусова молитва.

Однак, щоб наша молитва мала таку безмежну силу, потрібно бути досконалим. Навчає св. апостол Яків: “Ревна молитва праведника має велику силу” (*Як 5, 16*). Кожного разу на молитві ми повинні просити Бога, щоб допоміг нам ставати кращими, покірнішими, людянішими...

Про велику силу молитви читаємо у Старому Завіті, коли ізраїльський народ воював з амалекитами. Велике військо Амалека супроти малочисленного війська Ісуса Навина. “Зробив Ісус так, як повелів йому Мойсей, і почав битися з Амалеком. А Мойсей, Арон та Хур вийшли на вершину гора. І сталось: як підіймав руки Мойсей (молився), то брав гору Ізраїль, а як опускав (переставав молитися), брав гору Амалек” (*пор. Вих 17*).

Військо билось на рівній долині, а високо на горі молився Мойсей. Від його щирої молитви залежало, хто переможе. Долю цілого народу вирішила молитва однієї святої людини, а не велика, добре озброєна армія.

Подібних випадків у історії людства багато. Коли на Філіпінах до влади повторно прийшла диктатура президента Маркоса, майже весь народ, очолюваний Церквою, з вервицями в руках протиставився озброєній армії. І молитва перемогла. Вояки зупинили танки, опустили зброю, бо Господь стояв на боці людей, які воювали молитвою.

Гарним прикладом може послужити і доля нашого народу. П’ятдесят років Греко-Католицька Церква в Україні була переслідувана, та її вірні не переставали молитися. І Господь став на їхньому боці. Впала страшна несправедлива безбожницька система. Сила молитви виявилася сильнішою.

Та народ продовжував молитися. Пригадую, як цілу зиму парафіяни, члени Апостольства Молитви і Третього Чину св. Василя Великого, молилися біля каплиці на Високому Замку у Львові. А зима того року була суворою, з сильними морозами. Цілу ніч чоловіки і жінки перебували під відкритим небом. Інколи хтось з них уночі приходив до брами монастиря св. Онуфрія, просячи якусь теплішу одежину або покривало, бо холод пробирав до кісток...

А скільки молитов, нічних чувань по храмах України, скільки постів і відмовлених вервиць пожертвував наш побожний люд у час виборів Президента України 2004 р. У Києві на Майдані Незалежності, де проходила “головна лінія фронту”, постійно лунало: “Україна”, “Ющенко”, “Ми разом”, а в той же час по всіх храмах і монастирях не стихала тиха молитва: “Пресвята Богородице, спаси нас...”.

ХРИСТОС ТАКОЖ МОЛИВСЯ

Чому Ісус Христос, будучи Богом, молиться? Знаємо, що молитва – це розмова людини з Богом. Христос Господь є Другою Особою Божою. Для Христа молитва – це спілкування з Отцем і Святим Духом. Це розмова, розмова в любові. Вдень Христос мав багато праці: навчає, оздоровляє, долає великі відстані. А вночі, як бачимо, часто усамітнювався і молився.

Ісус Христос Своїм прикладом показує нам, що ми також повинні багато

молитися. Про молитву написано багато книг, але це нам не допоможе, коли не будемо мати досвіду молитовної практики.

Виконуючи чотири роки обов'язки Протоігумена, я постійно відчував брак часу на особисту молитву. Адміністративні обов'язки, інші справи по наших василіянських монастирях забирали весь мій вільний час. Думав собі, що після закінчення цього урядування 24 години на добу буду молитися!

Господь дав мені таку бажану мною можливість. Сім тижнів перебував я в такому монастирі, де, крім недільної св. Літургії для невеличкої кількості людей, мав я багато вільного часу. І що думаєте? Може, один тиждень більш-менш я молився. А поза тим завжди шукав собі щось “важливе”. Не використав цієї можливості, щоб здобути духа молитви. Молився, але замало.

У Святих Отців читаємо маленький діалог між братами-монахами і аввою Агатоном: “Отче, яка чеснота чи праця найважчі?” – “Мені здається, що немає важчої праці від молитви. Бо завжди, як людина молиться, вороги намагаються їй перешкодити”.

Розповім один приклад великої наполегливості. Я вчився і працював разом із добрим приятелем Володимиром зі Львова у майстернях поліграфічного технікуму. Володя хотів поступити в університет на історичний факультет. На вступних іспитах потрібно було здавати англійську.

Мені запам'яталось, як він постійно сидів за книжками. Навколо шум від друкарських машин, повно студентів, а він кожної вільної хвилини брав до рук книжку і вчився. Так міг відключатися, що ніщо йому не перешкоджало. Коли перший раз поступав, то не набрав потрібної кількості балів. Потім знову цілий рік проводив увесь свій вільний час з підручниками англійської мови. Його працелюбність і наполегливість взяли гору.

Якось зустрів його, розговорились. Вчителює в одній із львівських шкіл, викладає історію. Одного року не було вчителя англійської у молодших класах, то він викладав і англійську.

Якби ми з такою наполегливістю молилися, то, напевно, за короткий час досягли б значних висот у молитовному єднанні з Богом.

Попросив якось у ректора Духовної семінарії знайомий студент-музикант дозволу замешкати якийсь час у гуртожитку Семінарії. Через кілька тижнів при зустрічі з ректором сказав, що дивується, як майбутні священнослужителі, які мають стати вчителями духовного життя, так мало моляться. Він сам, бажаючи стати вчителем музики, по 8-10 годин кожного дня присвячує музиці.

Цей приклад показує нам, що ми, християни, повинні присвячувати молитві більше часу, ставити її вище над іншими нашими заняттями.

Легше досягнути духа молитви тому, хто є маломовний, мовчазливий. Хто ж багато говорить, швидко втрачає те, чого досягнув. Щоб молитва “йшла”, потрібно мати чисте серце не тільки від важких гріхів, але і від малих, а також від свідомих недосконалостей. Цьому сприяє часта і щира сповідь.

СЛІПІЙ ХЛОПЕЦЬ

В Оливному городі перед Своїми страстями Христос молиться, навчаючи нас, як маємо поступати у наших терпіннях. Він просить у Небесного Отця: “Авва, Отче, усе Тобі можливе: віддали від Мене цю чашу! Та не що Я хочу, а що Ти...” (Мк 14, 36).

Виконання Божої волі повинно бути головною метою у нашому житті.

Розповідають, що св. Тереза Авільська постійно молилася: “Не моя, Господи, воля нехай буде, а Твоя”. Це була її Ісусова (безперервна) молитва. Наша воля, хоч би і найкраща, є недосконала стосовно Божої волі.

Чудовий приклад дає нам сліпий хлопець, який був біля о. Піо. Кожного ранку люди бачили як він ішов попереду о. Піо на ранкову св. Літургію, уважно її вислуховував, а опісля знову повертався у захристію.

Отець Піо бачив великий його поступ у духовному житті. Одного разу, щоб упевнитись у чесноті хлопця, він запитав його, чи хоче той прозріти. “Мати Божа мене завжди вислуховує і доносить мої молитви до свого Сина, попрошу її і ти будеш бачити”, – сказав священник до хлопця. Той мовчав. “Хочеш чи ні?”, – вдруге запитав о. Піо. Знову мовчання. Втретє, з притиском, питає хлопчика, чи має за нього молитися, щоб прозрів.

Тоді на такі настирливі питання о. Піо хлопчина відповів: “Я колись, отче, бачив. Та одного разу сталося так, що я по Божій волі осліп. Напевно Господь знає, що це краще для моєї душі. Якщо Він колись відкриє мої очі, то я буду так само Йому вдячний, як і тепер, коли я сліпий”.

Та о. Піо й далі продовжував його випробовувати: “Але ж написано, що просіть і одержите”. “Та це написано для тих, що не мають великої віри... А для тих, що у всьому довіряють Богові, нічого не треба просити, як тільки за все дякувати. Господь сам дає, що для нас найкраще”, – відповів хлопець. Отець Піо, сильно зворушений, міцно притулив малого до своїх грудей і поцілував у чоло.

Ось приклад зрілої молитви і повної довіри до Божого Провидіння.

МОЛІЛЬНИЦЯ

Коли мені було 10-11 років, мама вирішила запровадити в нашій родині спільну вечірню молитву. Це було нелегко. До того часу ми всі молилися, але кожен окремо, коли хотів і скільки хотів.

Десь з півроку мама “воювала” з нами. То батько приходив з роботи змучений, то ми, діти, хотіли телевізор подивитися, бо в той час був футбол чи цікавий фільм, то уроки мали вчити. Але мама від свого не відступала.

Згодом ми вже звикли до спільної сімейної молитви. У деякі дні молитва тривала довше. Наприклад, у п’ятницю мама проводила Хресну Дорогу, в понеділок – Акафіст до св. Архангела Михаїла.

Коли спільна молитва закінчувалась, мама ще довго молилась сама. Молилася і плакала. Ці сльози мені дуже запам’яталися. Тоді, будиши малим, я не розумів, чому вона плаче, думав, може, ми або хтось інший її образив. Тепер розумію... Це були сльози щирої, сердечної молитви.

Після молитви мама читала Святе Письмо. Якщо ми не спали, то вголос, а якщо мали якесь заняття, то тихо. Наступного дня, коли з жінками працювала в полі, то розповідала про прочитане. Мала добру пам’ять і розповідала, ніби читала.

Так у житті трапляється, що те, що батьки говорять, діти одним вухом послухають, а через друге – випустять. Але те, що діти могли побачити, – приклад батька чи матері, як добрий, так і злий – залишиться в пам’яті на все життя.

Думаю, що на життя мами такий самий вплив мала наша бабуня. Вона, скільки її пам’ятаю, була щира молільниця. Коли вже не могла ходити до церкви через далеку дорогу і похилий вік, то завжди, з ранку до обіду, вдома молилася. Особливо любила Акафісти.

Роздумуючи про це, можу сказати, що у наших християнських родинх здебільшого бабусі мають найбільший вплив на релігійне виховання дітей. Вони є ніби тими родинними священиками, які повчають своєю молитвою і живим прикладом.

РОЗДІЛ VII ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

*“Нам наші діти не належать,
вони належать Богові”*

(п. Кронштайнер, мати 12-ти дітей).

Кожна людина у своєму житті має обов’язок і завдання виконати місію, покладену на неї Божим Провидінням. Ті обов’язки бувають різні-прерізні. Одним із найвідповідальніших і найважчих завдань є добре і правильне виховання дітей. Батьки відповідальні за працю і сім’ю, а не лише за жниво.

Коли ж починається виховання дітей? Існують різні думки і погляди. Одні вважають, що виховання починається вже зі зачаттям дитини у лоні матері, тому радять батькам, особливо матерям, правильне харчування і життя без нервових стресів. Інші кажуть, що починається тоді, коли дитина з’являється на світ, ще інші – коли дитині виповниться 6-7 років, бо тоді вона вже починає аналізувати і розрізняти добро і зло. Дехто каже, що не треба акцентувати увагу на вихованні, бо коли дитина стане дорослою і самостійною, тоді сама визначиться, що і як їй чинити.

Один аналітик сказав, що процес виховання дитини починається ще за 20 років до її народження. Як це розуміти? Перш, ніж батько і мати мали б виховувати свою дитину, вони самі повинні мати добре виховання і аж тоді зможуть добре виховати своє потомство! І хто так дивиться на цей важливий обов’язок – має надію на успіх.

Раніше, в основному, обов’язок виховання лягав на плечі батьків, особливо матері, яка вчила дітей бути чемними, шанобливо і правильно ставитись до інших людей і до Бога, навчала їх молитви, водила до церкви, наказувала шанувати природу, кажучи, що квіточки та деревця плачуть, коли їх ламати чи топтати.

А хто ж сьогодні виховує наших дітей? Дуже часто всі, крім самих батьків. Найбільш негативний вплив на дітей має вулиця. А що може вулиця, то не треба багато пояснювати: грубість, погані слова, культ сили, а далі цигарки, алкоголь, наркотики.

Не менший вплив на виховання дітей має телевізор. Деякі батьки тішаться, коли дитина цілий день сидить біля ввімкнутого телевізора і дивиться усе, що показують: і мультфільми, і бойовики, і рекламу, – а вони мають час робити свою роботу чи просто “піти на сусіди”. І не дивно, що такі діти найкращим для себе подарунком від св. Миколая вважають пістолет чи автомат і вже з дитинства з вікна чи з-за рогу будинку “розстрілюють” усіх перехожих. До того лиха можна додати комп’ютерні ігри, інтернет, відеофільми тощо.

Сьогодні велике значення також має те, в руки яких учителів батьки віддають своїх дітей. У моєму рідному селі одного року до першого класу набрали тільки восьмеро дітей, а на наступний рік – більше тридцяти, бо всі чекали доброї вчительки, якій можуть довірити свій найбільший скарб – дитину. А хіба всі вчителі не мають бути добрими? Дай, Боже, щоб ця надзвичайно важлива професія вчителя була належно пошанована у нашій християнській державі, бо від неї у великій мірі залежить наше майбутнє.

Що головніше: дитина чи курка або корова? Інколи виглядає, що курка чи корова

важливіші. Добра господиня, коли не дорахується ввечері бодай однієї курки, то кличе, питає всіх, півсела обійде, а вже точно не піде спати, поки не знайде загублену корову. І, навпаки, немало з батьків спокійно реагують, коли дитини немає в хаті до півночі чи й до самого ранку. А з ким вона пристає, в якому стані перебуває, їх не цікавить... І не все запитають, де та дитина, часто неповнолітня, була цілу ніч...

Відбуваючи часті поїздки до Варшави, можна було бачити вздовж траси молодих дівчат (розпусниць), які зупиняли автомашини. Ця “мода” сьогодні прийшла і в Україну. Цікаво, а де їхні батьки? Можливо, ходять до церкви, постять, моляться, та не цікавляться, чому їхня дитина не вдома і де вона може бути цілу ніч або навіть декілька днів.

Процес виховання дуже складний і відповідальний. Вимагає не тільки доброї волі, але і великих зусиль, співпраці батька і матері. Не є добре, коли один будує, а другий руйнує. Батько своїм авторитетом повинен підтримувати добрі настанови матері.

Буває інколи в родині велике непорозуміння: мати намагається, щоби діти в хаті молилися, щоб до церкви ходили, щоб якогось порядку дотримувалися, то їм це не подобається і тому вони її не слухають, а батько дітям, навпаки, все дозволяє і вони його люблять. Співпраця батьків у вихованні дітей повинна бути і тоді, коли діти малі, і коли виростають. Коли мати покарає дитину, яка вередує або погано поводить, то батько повинен так само відреагувати, і навпаки. Тоді дитина відчуває однозгідність батьків.

Дітей краще виховувати не покаранням (традиційним ремінцем), а добрим, щирим словом і прикладом свого життя. На дітей більший вплив має добрий приклад батьків, ніж тисяча добрих повчальних слів. Дитина одним вухом слухає, другим же – випускає, а побачене і пережите надовго закарбовується у її серці.

Кожна дитина, як і доросла людина, відрізняється від іншої. Як до кожного замка потрібен відповідний ключ, так і до кожної дитини – індивідуальний підхід. Одна дитина потребує твердої батьківської руки, а інша – прагне ласки. Часто батьки картають дітей за помилки, довго їм про них згадують, а краще було б у процесі виховання акцентувати на позитивних моментах, ніж негативних.

Наприклад, Андрійко гарно вимив свої черевики і поставив їх на місце. За це дитину слід похвалити і тоді вона захоче зробити так ще не один раз. Похвалою і заохоченням досягається набагато більше, ніж критикою і сваркою.

Інша ситуація. Дитина нехотючи розбиває горнятко. Вона це, звичайно, боляче переживає, відчуває себе винною, шкодує, що так сталося. Батьки повинні не “доливати оливи до вогню”, а, навпаки, показати, що вони розуміють стан дитини, що вона не хотіла зробити шкоду і що та дитина дорожча батькам за горнятко.

Буває й таке. Приходять батьки до священика чи до сусідів з малим синочком і всюди в його присутності говорять тільки про одне: “Ой, та він такий у нас нечемний, такий збиточник, неслухняний...”. Це найгірше, що батьки можуть зробити. В дитячій свідомості вже надалеко вперед відкладеться, що вона погана, недобра, зла. І такою та дитина може стати. Чи ви бачили колись, щоб котрийсь єврей так про свою дитину сказав, хоч би вона і найгірша. Ніколи! Навпаки, буде її ще й прихвалювати: “Який ти в мене розумненький, який гарний і чемний”. Звичайно, не завжди можна прихвалювати, бо це також може не на добро вийти. Найкраще триматися золотої середини.

Трапляється, що коли батьки таки покарають дитину, вона починає плакати. Можливо, у вихованні тої дитини вже раніше був зроблений неправильний крок. Тоді,

щоб дитину заспокоїти, все їй дають, усе дозволяють, щоб тільки не плакала. Таким чином, батьки сформують капризний, неврівноважений характер у своєї дитини, яка плачем і криком, а згодом і кулаками домагатиметься свого.

Говорячи про батьківство і материнство, пригадую один випадок. Це трапилося у варшавському автобусі, яким наші брати Васи́ліяни їхали в семінарію на заняття. Дивлячись на їхні молоді обличчя, одна полька сказала до своєї приятельки: “Яка з них користь? Краще працювали б на землі чи були б службовцями. Тільки даремно зароблений важкою працею хліб їдять...”.

А тепер подивімося, хто є правдивими батьками наших дітей. Чи ті, хто їх породив, вигодував, одягнув і постарався, щоб отримали добру освіту? Чи священики, монахи і монахині, які тим дітям покажуть вищі духовні цінності, навчать катехи-зму, молитви, вкажуть дорогу до неба? Що цінніше? Тіло й земне (дочасне) щастя чи душа і вічне щастя?

Нехай ці думки послужать батькам у їхній нелегкій праці – доброму християнському вихованні дітей, які є найбільшим земним скарбом. Господь його довірив їм і прийде час, коли Він попросить дати звіт за його збереження і зріст.

У ДОНЕЦЬКУ НА ВОКЗАЛІ

Одного разу повертався я до Львова зі с. Званівки Артемівського р-ну, що на Донеччині. Очікуючи поїзда, я сидів на вокзалі у Донецьку. Слід сказати, що у Званівці й навколишніх селах Роздолівці та Чубарівці є наші греко-католицькі церкви. Сюди були переселені наші земляки з польсько-українського кордону. У цю духовну пустелю наші краєни привезли багату релігійну спадщину. За часів жорстокого комуністичного режиму вони навіть святкували Різдво Христове і Великдень, вчили дітей молитися і колядувати.

Але повернемося на вокзал. Сиджу я, роздумую про побачене, згадую щирі розмови з дорослими і дітьми в тих селах. Раптом чую якийсь крик, сварку. Навпроти мене батько наказує 10-12-річному синові, щоб не засмічував підлогу насінням соняшника. Та хлопчина не слухав батька, а далі продовжував плювати лушпиння на підлогу. Навіть погроза, що прийде міліція і покарає його, не допомагала. До хлопця не доходило ні по-доброму, ні по-злomu. Тоді батько не витримав і кілька разів ударив хлопця зимовою шапкою, що її тримав у руці.

І тут сталося те, чого й слід було очікувати. Через цілий зал біжить жінка, підбігає до них, забирає в чоловіка шапку і починає нею бити його по голові: “Що ти від дитини хочеш? Нехай плює, тут є люди, які отримують гроші за те, що прибирають...”. Малий і від себе додав кілька штурханів батькові. Суперечка швидко стихла – двоє перемогли одного...

Що можна на це сказати? Невторопна мама, бо прийде час і вона пожинатиме плоди свого “доброго” виховання. Тепер дозволяє дитині робити все, що хоче, навіть руку піднімати на рідного батька. Коли ж син виросте – запізно буде щось сказати, заперечити, навчити. На кого ж тоді вона буде нарікати? Може, на дитину? Ні, тільки на себе.

Ось така сліпа любов є одним зі способів зіпсувати життя собі і, що гірше, своїм дітям.

ДОНЬКА

Інколи все навколо нас виглядає у чорних фарбах. Один недобрый вчинок

кидається в очі більше, як десяток добрих. Колись пророк Ілля скаржився Господеві, що всі відступили від Його заповідей, а віддають шану божкам. Але Господь промовив до Іллі, що так не є, як він думає, бо сім тисяч людей залишилися вірні Йому і живуть за Його законами.

Так було, є і буде. Зло часто себе афішує, а добро живе у скромності й тихості. І сьогодні добрих людей є багато, але ми їх не бачимо, бо вони не афішують себе по дискотеках, барах і шумних вулицях. Добрі й щирі на роботі чи під час навчання, у родинному колі чи у церковній спільноті – сіють зерна добра і любові.

Якось наші парафіяни попросили посвятити їм помешкання і висповідати стареньку бабуню. Приємно я провів десь годину часу в цьому затишному родинному колі, де все відзначалося любов'ю, щирістю, спокоєм, особливим ставленням до старенької усіх членів родини... Коли чоловік з жінкою відвозили мене до монастиря, то дуже хвалили свою доньку. Вчиться в інституті, а вони працюють. До їхнього повернення з роботи донька і їсти наварить, і в хаті прибере. Не можуть нею натішитись: ніколи не пропускає Служби Божої, належить до Марійської Дружини, має багато добрих друзів.

Такі випадки не поодинокі. Є багато у нас доброї молоді. Багато залежить від родинного клімату, від стосунків між батьками. Потрібно, щоб вже змалку батьки засівали у невинні дитячі серця добрі зерна, які згодом принесуть добрий урожай.

ПЛАЩ НА ДВОХ

Історія світу, поодиноких держав і навіть окремих осіб, звичайно, повторюється. Це також слід мати на увазі у вихованні дітей і в стосунках між людьми, бо становить той бумеранг, який колись повернеться до нас. Як ми ставимось до своїх батьків, так наші діти будуть ставитись і до нас. Хочемо мати добру старість, зробимо таку і нашим батькам; хочемо терпіти страждання від наших дітей, завдаймо болю нашим батькам...

В одній легенді розповідається про дорослого сина, який уже мав свою сім'ю, і старенького батька, котрий уже не мав сили працювати. Якось під час обіду молодий господар каже: “Тату, ви вже постаріли, нічого не робите, тільки даремно хліб їсте, а користі з вас немає жодної. Краще взяли б на плечі торбу і пішли по світу...”.

Прикро було батькові чути такі слова свого сина, для якого старався ціле життя. Вивів його в люди, вивчив, хату йому поставив. “Але як так, то нехай буде, – подумав батько. – Може, десь між людьми притулюся. Світ не без добрих людей”.

А за вікном зима, мороз. Просить батько в сина теплу одежину. Той наказує малому синові: “Піди, Васильку, в комору і принеси дідові старий теплий плащ”. Довго не було Василька. Нарешті приносить, але половину плаща. “Що ти зробив, малий збиточнику, чому плащ розірвав?”. А той у відповідь: “Тату, коли ви постарієтеся і підете по світу жебрати, то я не пущу вас голим, тому півплаща я залишив для вас”.

Ось ця маленька повчальна розповідь є підтвердженням істини: якщо ми хочемо, щоб наші діти добре ставились до нас, то так само ми маємо ставитись до наших стареньких, часто немічних батьків. “Хто має вуха слухати, хай слухає” (Мк 4, 9).

ДОРΟΣЛИЙ СИН

Ще на один важливий аспект хочу звернути увагу: на стосунки між батьками і дорослими дітьми. Часто батьки припускаються недопустимих помилок – на

дорослого 20-25-літнього сина кричать, як на 7-річного хлопчика (хоч і на малих дітей кричати – не найкращий метод). Таким чином, вони провокують у родині сварки, деколи навіть і бійки.

Пам'ятайте, дорогі батьки, що до дорослого сина чи доньки потрібно так ставитись, як до свого молодшого брата або сестри, чи як до товариша. У жодному разі не з криком чи сваркою, а з повагою до його особи. Всі непорозуміння найкраще вирішувати через розмову, мирний діалог. Дорослі діти люблять, коли батьки з ними радяться, як краще те чи інше зробити. Коли батьки будуть зі своїми дітьми рахуватися, шанувати їхню думку, то і вони так само будуть чинити.

Одного разу посвячував я помешкання у Львові. Крім батьків удома був їхній дорослий син, який вже відслужив у армії. Був вищий від батька. Не все було ще приготоване до посвячення, то батько кілька разів з криком звертався до сина, чому щось не так зробив, або наказував ще щось принести. У моїй присутності син старанно виконував усі вказівки батька, але я відчував, що в душі він був дуже ображений, чому той підвищує на нього голос.

Коли господар відправляв мене до монастиря, то я порадив йому намагатися кожну справу зі сином вирішувати без криків і нервів. Хлопець є добрий, але колись не витримає, зірветься. Таким чином, батько може сам спровокувати сина до сварки чи чогось гіршого. Адже і доросла дитина може вчинити помилку. Та й усі ми також час від часу можемо помилятись.

Як ми буваємо вдячні іншим, які в нелегкий для нас час наших власних помилок чи недобрих вчинків, яких ми самі не схвалюємо, не критикують нас, не вказують на наші недоліки, не кричать, не висміюють, а, навпаки, підтримують, щиро нас розраджують. Так само і ми поступаймо щодо наших дорослих дітей.

Тільки добром будується добро. У таких ситуаціях часто згадуймо нашу юність, молоді роки, як нам було приємно, коли старші нас поважали, хвалили, розуміли. Це нас тоді найбільше спонукувало до добрих вчинків, чесності й порядності. Цього і наші діти очікують від нас, батьків.

РОЗДІЛ VIII БІЛА СМЕРТЬ

*“Кожен із нас,
у якійсь мірі,
має провину за вбивство
ненародженої дитини”.*

Колись зловбий цар Ірод, бажаючи вбити Дитятко Ісуса, наказав повбивати малих невинних дітей у Вифлеємі. За свій огидний злочин він до нинішнього дня став символом підлості й жорстокості. Страшний злочин Ірода сьогодні по всьому світі повторюється кожного дня тисячі і тисячі разів через убивання невинних дітей у лоні матері.

Аборт – це великий гріх супроти Бога і ненародженої дитини. Від Господа походить кожне людське життя. Тільки Він один може дати життя й має право його забрати. Ніхто з людей не має права вбити в лоні матері невинну дитину: ні мати, ні батько, ні найвищий державний суд.

Убити дитину в лоні – найбільший гріх матері. Чи може бути у світі більший злочин, як кров рідної дитини на руках матері? Цей злочин перевищує злочин Каїна, бо Каїн убив свого брата, а мати вбиває свою рідну дитину. Статистика подає, що

кожного року від абортів гине 100 млн. дітей.

Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький у 1942 р. видав пастирський лист, у якому гостро засуджує вбивство дитини в лоні матері: “Особливішим способом мерзенні, жахливі й противні природі є випадки, в яких батьки вбивають рідних дітей. А може ще гіршими є вони, коли ті діти ще на світ не прийшли. Вже самі обставини, що злочину допускається рідний батько або рідна мама, що дитина не може боронитися... – це обставини, які роблять зігнання плоду особливішим родом злочину. Дітовбивство надає цілій родині п’ятно Каїна...”.

Як почуваються жінки, які зробили аборт? Для тисяч таких жінок аборт є причиною постійного фізичного каліцтва. Багато з них зізнаються, що день і ніч впродовж усього їхнього життя мучить їх ця страшна правда: їхня дитина не живе, а повинна би жити! Мучать їх докори сумління, усвідомлення злочину, депресія, жаль і гнів на себе за смерть своєї дитини.

Німецький кардинал Гален був тринадцятою дитиною у своїй родині. Ставши єпископом, він видрукував на пам’ятку образки з таким написом: “Я – 13-та дитина у моїй родині. Повіки буду вдячний мамі, що мала відвагу прийняти і ту 13-ту дитину, яку їй Бог післав. Без згоди моєї матері я сьогодні не був би ані священником, ані єпископом”. Віруюча мати радо приймає життя дитини у своєму лоні. Вона дякує Всевишньому за дар життя, цінує його і свято береже.

Бути матір’ю – великий привілей, даний Богом. Кожна мати тоді буде щасливою, коли свідомо й добровільно, маючи в лоні дитину, з великою вірою та любов’ю співпрацюватиме з Богом і Його планами.

ВИБІР

Треті пологи Марії Бачинської зі Львова були важкими. Значна втрата зору, проблеми зі серцем.

Уже дихала “горбачовська відлига”, але ще панував режим. Греко-Католицька Церква почала щораз частіше давати про себе знати. Але до відкриття храмів ще треба було чекати. І в цей час – четверта вагітність Марії. Батьки і рідні були готові прийняти і цю четверту дитину. Три милі дівчинки бігали по хаті, радуючи батьків. Та прийшло випробування.

Після консультації в поліклініці лікарі категорично переконували матір абортувати дитину, бо її серце не витримає, може наступити смерть матері й дитини. Що робити? Важкий вибір – або життя через вбивство дитини, або смерть.

За Божими законами – аборт є важким гріхом, вбивством власної дитини. Скільки в житті було в Марії критичних моментів – завжди Господня сила була з нею. Як тепер має вчинити?.. Знала, що і смерть, і життя в Його руках. Вирішила народжувати. Допоміг Господь – дарував життя їй і маленькій донечці... Витримала й це випробування, з часом і здоров’я покращилось.

А час ішов. Відкрилась вже монастирська церква св. Онуфрія у Львові. З найменшою у візочку, а старші біля неї, щонеділі приходили на Службу Божу. Дякуючи за Божі ласки, молилася мама за щасливу долю дівчаток... Потім Господь дарував ще п’яту дитину – знову дівчинку! Здорову, гарну. Тоді народжується ще одна донечка. Нарешті очікування останньої, сьомої дитини. Можливо батьки мали надію на хлопчика, але знову дівчинка – Анна-Марія...

Сім дівчаток, гарне біблійне число. Найстарша вже заміжня. Друга донечка стала монахинєю, служить Богові й молиться за велику і щасливу родину. А щире

материнське серце відкрите на Боже Провидіння і поручає Йому майбутню долю кожної дитини.

ЧЕТВЕРТА ДИТИНА

Якось приїжджає зі Самбірщини до львівської церкви св. Онуфрія молода жінка. Молиться перед іконою Пресвятої Богородиці, плаче. Розмовляю з нею, питаю, чим так журиться.

Розповідає, що чоловік дав їй гроші, щоб їхала до Львова і не поверталася, поки не зробить аборт. Соромиться він, що вони ще такі молоді, ще не мають обоє і по тридцять років, а вже буде четверта дитина! Вона ж боїться іти на гріх.

З однієї сторони Господь, Який не хоче вбивства даного Ним життя, а з другої – принциповий чоловік, який від свого переконання не хоче відступитися. Що ж їй робити? Звичайно, як священник, я довго з нею розмовляв, намагаючись захистити життя. Вона відійшла дещо заспокоєна, хоч кінця цієї історії я не знаю...

Часто тільки жінки сповідаються і каються з гріха дітовбивства. Та це не тільки їхній гріх. Чому не сповідаються і чоловіки, які їх до того примусили? Чому не кається мама тієї жінки або її приятелька, яка їй наредила це зробити? Та не менша вина і лікаря, який замість рятувати життя – вбиває його. Чи достатньо молився священник, щоб той гріх менше розповсюджувався? Чи достатньо ми підтримували молодих вагітних жінок? Від кожного з нас, у якійсь мірі, залежить життя ненародженої дитини...

РОЗДІЛ IX СТРАСТІ ЧИ ВОСКРЕСІННЯ

*“Хто не любить,
той у смерті перебуває”
(1 Ів 3, 14).*

Великий піст 2004 р. Місійна станиця у Новому Ульмі (Німеччина). Велика п'ятниця. З о. Робертом Лисейком, ЧСВВ ми відслужили вранці Обряд виставлення Плащаниці.

Парафіяни йшли до Плащаниці, молилися зі сестрами Службницями, а ми з отцем обговорювали графік Богослужінь. Потім між нами почалася дискусія.

Я твердив, що страсті Христові, Його терпіння задля нашого спасіння якось більше промовляють до мого серця. Через страждання і смерть Ісуса ми викуплені. Молодий богослов о. Роберт наголошував на Воскресінні Христовому, згідно з навчанням св. апостола Павла: “Коли ж немає воскресіння мертвих, то і Христос не воскрес. А коли Христос не воскрес, то марна проповідь наша, то марна й віра ваша” (1 Кор 15, 13-14). Ми розійшлись. Кожен, очевидно, залишився при своїй думці.

Настав Великдень. Прокинувшись вдосвіта, я думав, що маю сказати людям. Не буду ж говорити сьогодні, в цей радісний день про страсті Христові. Треба говорити про Воскресіння.

Після молитви знову почав роздумувати: як ми, християни ХХІ ст., переживаємо Воскресіння Ісуса Христа. Зовсім по-іншому, ніж Апостоли і ті, що повірили в Христа.

Перші учні Христові, які пішли за Ним, побачивши Його страждання і смерть, почали зневірятися і сумніватися, чи такий кінець Христа (Месії, пророка) приніс те, що вони чекали – визволення Ізраїля. Боялися, що тепер буде з ними. Вони у Його могутність повірили, а Він вмер скатований на хресті.

І ось, коли вони перебували у таких сумнівах, приходить звістка від жінок-мироносиць, що Його немає в гробі, що Він воскрес і об'являється багатьом... Тоді їхній смуток перемінився в радість. Вони, напевно, як малі діти бігали, раділи, кричали, що Христос Воскрес! Для них це була подія, яка сталася на їхніх очах.

А як ми переживаємо Воскресіння Ісуса? Зовсім спокійно. Для нас це не є вже жива подія, а історія, яка сталася дві тисячі років тому. Кожного року ми про це чуємо. Хоч маємо добрий звичай вітатися: “Христос Воскрес”, – але робимо це часто формально, за звичаєм. Не бігаємо по вулиці, не скачемо з радості, як діти, не телефонуємо всім знайомим і незнайомим, щоб їх про це повідомити. Якщо б ми вели себе так, як Апостоли й учні Христа, то ми видавалися би смішними для оточуючих.

Ось так я роздумував, готуючись до проповіді. Не хотілося цього разу формально щось говорити парафіянам. Хотілося Воскресіння Христове пов'язати з сьогодішнім життям. І тут Господь відкрив мені, що для нас означає Христове Воскресіння. Сказав хтось із святих: “Якщо б Христос задля тебе тисячу разів помер і тисячу разів воскрес, то нічого тобі не допоможе, якщо ти не помереш для гріха і не воскреснеш для любові”.

Отже, для нас Воскресіння – це досконала любов. Я почав розуміти, що коли є на світі хоч би одна людина, яку я не люблю або ненавиджу, то для мене ще не настало Воскресіння Христове, я ще лежу в гробі гріха. І аж тут я почав розуміти, що Воскресіння є головніше, найвище, бо це – любов. Любов до Бога і ближнього. Саме страждання без любові (без Воскресіння) не є щось велике. Багато у світі є людей, які страждають, але з наріканнями, зі злістю, і після смерті йдуть до пекла. Тільки ті, що терплять з цілковитим відданням себе Божій волі, заслугують на небо.

Тепер я вже трохи був готовий до великодньої проповіді. Для того, щоб наука не була основана тільки на гарних словах, а пристосована до життя, я продовжував свої роздуми. Мав я інформацію, що деякі наші старші парафіяни ніяк не можуть прийняти до своєї спільноти нових емігрантів зі Східної України і німців з Казахстану, які розмовляють російською мовою. Їм ця мова пригадує більшовиків, які багато зла зробили під час війни їм і їхнім родинам. Вони самі були змушені втікати на Захід, а батьків і родину порозстрілювали або повивозили до Сибіру, майно розграбували або конфіскували...

Минуло вже більш як півстоліття, та в серці закарбувалась жива пам'ять про ці кривди. І хоч нове російськомовне покоління нічого їм не завинило, не приймають їх до парафії. Я говорив, що так далі не може бути, бо Христос хоче, щоб ми і ворогам простили... Треба переступити через себе, бо інакше для нас не прийде Воскресіння, не зможемо їсти паску... Не просто це зробити за якусь хвилину. Потрібно просити Бога про Його ласку і поміч.

ВЧИТЕЛІ ЛЮБОВІ

Якось зайшов до нашої василіянської обителі у Львові о. Михайло з Кунина, що біля Крехова. Вже старенький, нездужає, з палицею в руках. Він, між іншим, сказав, що останнім часом у його серці палає така велика любов до всіх людей, якої ніколи в житті не переживав. Тої хвилини мені, ще молодому священикові, захотілося просити Бога, щоб і в мені запалив таку велику любов, але вже тепер, щоб ціле життя з нею прожити.

Любов – це мотор усієї нашої діяльності. Якщо цей мотор буде добре працювати, то наше життя буде присвячене чиненню добра, перенесенню труднощів. Найбільше про любов навчали два святі Апостоли – Іван Богослов і Павло.

Святий Іван – це апостол Любові. Написане ним св. Євангеліє – це одне довге навчання про велич Божої Любові. Так само усі три його листи розкривають цінність життя у любові до Бога і ближнього. Розповідають, що коли вже був немічний, не міг сам ходити і учні носили його до храму на св. Літургію, то часто говорив їм: “Дітоньки, любіть один одного і виконаєте увесь закон”.

Божа любов загорілась у серці цього дівственника в часі місійної діяльності Ісуса Христа. Він досконало зрозумів, що Бог – це Любов, а життя з Богом – це життя у любові.

Святий Павло в усіх своїх численних посланнях до різних християнських спільнот часто говорить на тему любові. Шедевром, архитвором його навчання є гімн любові у першому посланні до Коринтян. Ціла 13-та глава роз’яснює, в чому саме лежить практикування любові. Добре вивчити цей уривок напам’ять і щодня зранку молитися, щоб Господь допоміг нам згідно з цим поступати.

ІСУС У ЦЕНТРІ ЇХНЬОГО ЖИТТЯ

Коли я сповідав вірних під час нічних чувань у церкві св. Онуфрія у Львові, то зауважив молоду жінку, яка збоку молилася. Уся вона була десь там, біля стіп Господа. Очі прикриті, трохи піднесене вгору обличчя випромінювало якусь неземну ясність.

Пізніше мав можливість з нею порозмовляти. Була заміжня. Бог дав їй доброго чоловіка, живуть у згоді, любові... Господь хоч був у їхній домівці, але збоку, в кутику. В центрі – вони обидвоє. Але якось жінка, слухаючи св. Євангеліє, де Христос говорив до юнака, що любов до Бога повинна бути понад усе, зрозуміла, що не так є у їхній сім’ї.

З того часу, за Божою ласкою, почала більше молитися, читати Святе Письмо, частіше ходити до церкви, до сповіді і св. Причастя. Поділилася своїми думками з чоловіком, який зрозумів і підтримав її.

Тепер – Ісус у центрі їхнього життя, думок, розмов...

РОЗДІЛ X СХІД І ЗАХІД В ЄДНОСТІ

ГОШІВСЬКА ВАСИЛІЯНСЬКА СВЯТИНЯ

Недалеко від славного міста Стрия, між Болеховом і Долиною на Ясній Горі у селі Гошеві знаходиться давній василіянський монастир, заснований у 1570 р. Цей монастир є одним із найвідоміших (таких як Почаївський, Зарваницький, Жировицький).

Відома ця свята обитель завдяки чудотворній іконі Пресвятої Богородиці, яку 5 серпня 1737 р. подарував монастиреві Микола Гошівський. Одного дня, коли господар був у від’їзді, а його дружина з гостею Францішкою Сеправською обідали, стіна, на якій висіла ікона, раптом засяяла яскравим світлом, а з очей Матері Божої потекли сльози.

В урочистому перенесенні ікони брали участь священики з навколишніх сіл і кілька тисяч мирян з святковими процесіями. Було зачитано грамоту місцевого єпископа про визнання ікони чудотворною. Цього ж дня сталося чудесне оздоровлення хворої на очі. До ікони приступила Катерина Хаєцька з донькою і голосно промовила: “Станьмо навколішки перед іконою Божої Матері і подякуймо їй. Оце ти втратила зір і

не було вже жодної надії врятувати тебе, а Пречиста Діва Марія повернула його тобі”. Після цих слів мати з донькою клякнули з вдячністю перед іконою Богоматері.

З того часу, ось уже майже три століття, наш побожний український люд приходив до Гошівської обителі просити Пречисту Діву потрібних ласк для душі і тіла. Йдуть із Львівщини, Івано-Франківщини, Закарпаття і Тернопільщини, з великих міст і найменших сіл. Тільки один Господь знає про ті незліченні чуда і ласки, які вірні одержали за посередництвом Гошівської Матері Божої.

НІЧНІ ПАЛОМНИКИ

Одного літнього світанку почув я під вікнами Гошівської обителі чийсь повільні кроки і тиху молитву. Коли виглянув через вікно, то побачив двох жінок: одна з них поволі пересувалася на колінах, а друга, підтримуючи її, ішла поруч. Ось так вони підійшли до великого хреста з розп’яттям, що біля церкви, і почали спільно молитися.

Після Утрени і св. Літургії я вийшов з храму і зустрівся з тими нічними паломниками. Одна з них розповіла історію, яка сталася в її родині.

Захворіла її донька, яка була студенткою одного з навчальних закладів Івано-Франківська. Лікарі ніяк не могли встановити діагноз. Батьки з донькою зверталися до різних лікарів, але нічого не допомагало – дитина на очах згасала. Коли вже від людей не сподівалися помочі і життя дитини було в небезпеці, мати глянула на ікону Гошівської Богородиці і зрозуміла, що тільки Мати Божа може випросити в Бога оздоровлення для її доньки.

Клякнувши на коліна, жінка почала щиро молитися. Скільки годин пройшло, вона не пам’ятає, але так щиро в житті ще ніколи не молилася. Просила про чудо, про ласку, а в кінці пообіцяла Матері Божій: якщо дитина одужає, то на знак вдячності пішки прийде з Коломиї до Гошева.

І чудо сталося! Через три тижні донька вже знову навчалася в інституті, а мама не забула свою обіцянку. Попросила свою добру товаришку, щоб пішла з нею у цю нелегку і далеку подорож. І коли пізно вночі стояли вони під Ясною Горою у Гошеві, мати, щоб ще краще висловити свою вдячність, клякнула на коліна, які обв’язала хустками, і так повільно, з молитвою на устах, піднімалася стежкою на гору...

ГОШІВСЬКА ДИТИНА

Якось після Вечірні у храмі в Гошеві зауважив я між присутніми одну добре знайому бабусю, парафіянку церкви св. Онуфрія зі Львова. Вона розповіла цікаву історію зі свого 90-літнього життя.

Ще перед війною вийшла заміж. Довго не було в неї дітей. Чула від знайомих, що багато людей зі своїми бідами йдуть до чудотворної ікони в Гошеві й отримують ласки. Вирішила і вона піти до Гошева пішки, більше 100 км.

Кілька днів була в дорозі. Довго молилася перед чудотворною іконою, щиро просила. І Мати Божа вислухала її молитви. На другий рік Господь дав їй доньку, якій сьогодні вже 65 років. Завжди пригадує старенька мати своїй доньці, що вона є дитиною Гошівської Пресвятої Богородиці. Зростала донечка побожною і доброю.

Та на цьому ще не кінець. Ця донька має двох дітей. Її дочка, онука тої бабусі, вийшла заміж, живе у Торонто і щонеділі зі своїм чоловіком їздять на св. Літургію у монастир, який знаходиться за 100 км від їхнього дому. У звичайній парафіяльній церкві св. Літургія закінчується швидко, а в монастирській – 2-3 год. Є можливість довше побути в храмі і помолитися, а після Богослужіння поспілкуватися з отцями-

монахами. Інколи так біля монастиря проходить цілий день.

Це бабуся завдячує Гошівській Матері Божій. Дякує за доньку, за внучку і мале правнуча.

Нехай ці два випадки всім нам послужать прикладом ще більшої довіри до Пресвятої Богородиці. І, звичайно, пам'ятаймо, що Мати Божа більше допомагає у духовному оздоровленні, ніж у фізичному. А цих невидимих ласк ніхто не в силі перерахувати і оповісти.

Сотні тисяч паломників не тільки в неділі й празники приходять на Ясну Гору, але і в будні, і то з різних куточків нашої рідної України, а навіть з-за кордону. Особливо з Моршина неподалік Гошева кожного дня групами люди відвідують Ясну Гору, одні – з цікавості, інші – з побожності, та ніхто не відходить без потіхи.

МОЛИТВА ПРОЧАН ДО ГОШІВСЬКОЇ БОГОМАТЕРІ

Вітай, вітай нам, Гошівська Маріє!

Вітай, Княгине Бескидів – Підгір'я!

Ти в нашім горю – наша вся надіє,

О, Найясніша зі всіх зір сузір'я.

З сердець пливе молитва ця палка: –

Благослови нас, Мати Пресвята!

Скріпи нас предків вірою святою,

Натхни нас силою до боротьби, –

Дай перемогу над темнотою,

До світла-правди нас прямуй-веди!

В серцях прочан молитва все одна: –

Веди до світла, Мати Пресвята!

Вітай, вітай нам, Зірничко Підгір'я,

Свій блиск поширюй по всій Україні...

О, розбуди нас до життя нового,

Хай щезне холод, мертвота і тіні...

З сердець пливе палка молитва-спів:

Будь Матір'ю нам серед тяжких днів...

Уляна Кравченко

ЛУГАНСЬК – СВІТАНОК УКРАЇНИ

Офіційна дата заснування Луганська – 1795 р. Однак про перших поселенців було відомо тут значно раніше. Після того, як імператриця Катерина II скасувала Запорізьку Січ, то чимало козацьких куренів було переміщено у Дике Поле (тепер Кам'янобрідський (найдавніший) р-н Луганська).

Козаки відбивали розбійницькі набіги монголо-татарських орд, які наступали на Україну. Тут у них були “зимівники”. А у вільний час вони розорювали луги. Через це їх називали “лугарями” (звідси і назва міста – Луганськ). З часом козаки побудували церкву свв. Петра і Павла, яка сьогодні, після реконструкції, велично стоїть у цьому районі.

Був час, що після Жовтневої революції аж до Другої світової війни у цьому великому місті більшовицька влада позакривала всі церкви. Найближчий до міста храм діяв у селі Олександрівці.

Старець Пилип, великий духовний світоч, пророкував кращу майбутність:

“Прийде час, що Ворошиловград знову перейменують на Луганськ, а опісля на Святоград Луганський і буде прославлена ікона Богородиці Луганської”. І дійсно, сьогодні просто на очах здійснюються усе нові й нові золоті верхи храмів по цілому місті, а також численні монастирі.

СТАРЕЦЬ ПИЛИП

Недалеко від центрального автовокзалу Луганська є старий невеликий цвинтар, на якому стоїть капличка. Там з лівого боку в підлозі покояться мощі старця-диякона Пилипа. Тут завжди людно. Молоді й старші, бідні й багаті приходять просити і дякувати.

Диякон Пилип народився 22 листопада 1858 р. († 22 листопада 1956 р.) у бідній селянській родині на Чернігівщині. Батьки були побожні й прищепили синові любов до Бога.

Вже з народження Господь вибрав його на Свою службу. Коли уділяли йому св. Тайну Хрещення, то священник побачив у його руках св. Євангеліє. Спочатку подумав, що то батьки йому вклали в руки цю Святу Книгу. Після хрещення священник дякував, що такий гарний дарунок дали дитині. Але батьки не розуміли, про що йдеться, бо нічого такого не давали дитині й ніхто, крім священника, цього не бачив. Це видіння через якийсь час стало дійсністю. Святе Письмо стало невід’ємним дороговказом протягом усього земного життя старця Пилипа.

Уже в дитинстві були випадки, коли він, дивлячись на людей, говорив їм про їхнє майбутнє. Однак на це часто не звертали уваги. Після смерті батька Пилип з групою односельців вирушив до Луганська в пошуках праці.

До влади прийшла червона комуна. Почалось переслідування віруючих. У цей важкий час Пилип старався усіх потішити, підтримати, скріпити на вірі.

Одного разу він разом з іншими людьми йшов до храму на празник у село Олександрівку. Коли вони проходили через колишній графський сад, старця перестріла група місцевих комсомольців. Вони насміхалися над ним і його вірою в Бога: “Ну ось ти – Божий раб, докажи, що є твій Бог. І не словом, а ділом”. Недалеко лежала стара дерев’яна колода. Старець став на коліна біля цього дерева, підняв руки до неба і молився. Потім підвівся, ударив своєю палицею по дереву і сказав: “Дуб цей нехай переміниться в камінь. І цей камінь буде лежати до другого приходу Христа, а потім зацвіте”. І сталося чудо. Дерево стало каменем. Сьогодні цей камінь лежить біля могили старця в Луганську. Чимало людей з вірою торкаються до нього і отримують зцілення.

Перед війною багато людей бачили, як Пилип довгими годинами молився. Під час молитви у нього постійно текли сльози. Тужила його душа перед майбутнім стражданням рідного народу. Часто його запитували, що далі буде, а він відповідав: “Німці постріляють, постріляють і підуть геть”.

Жив дуже убого. Маленька кімнатка. Замість ліжка – дві дошки. Під голову – цегла, покрита соломомою. Ходив у сорочці, піджаку (або зимовій фуфайці) і кирзових чоботах. Усе, що приносили йому люди, роздавав бідним. Особливо опікувався сиротами і вдовами, часто посилав вузлики хворим у лікарню. Сам їв дуже мало. У понеділок, середу і п’ятницю строго постив.

Спеціально Пилип нікого не лікував, часто говорив: “Я не лікар. Чому до мене йдете?”. Але одним дотиком руки зцілював людей і виганяв з них бісів. Та найбільше він молився. Одного разу якийсь чоловік заночував у Пилипа. Прокинувся вночі і

бачить: старець ніби на колінах стоїть, руки на грудях схрещені, але підлоги не торкається – в повітрі.

Його подвір'я ніколи не було безлюдним: люди постійно приходили зі своїми бідами. Якщо в неділю приходили люди, які не були на Службі Божій, він їх проганяв, не хотів навіть говорити: “Чого до мене прийшли? Йдіть до церкви”. Прийшла одна жінка з церкви і сказала: “Ой, скільки людей було сьогодні в храмі”. А старець відповів: “Людей було багато, а душечки всього дві були”.

У день смерті старця Пилипа багато людей у місті бачили над його хатою вогненний стовп, який здіймався аж до неба.

Життя диякона Пилипа можна в якійсь мірі порівняти з життям італійського стигматика о. Піо. Обидва бачили людські душі, майбутнє людей і були великими молільниками. Отець Піо мав видимі стигми, а старець Пилип усім серцем болів над людською долею і грішністю. Місце життя як одного, так і другого після смерті стало місцем численних паломництв і чудес.

ОБ'ЯВЛЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

Опис життя диякона Пилипа був би неповний без розповіді про найбільше чудо в його житті. У 1905 р. на завод, де працював Пилип, будівельний матеріал привозили підводами. Четверо робітників вирішили вкрати одну підводу з вантажем, надіючись, що цього ніхто не зауважить. Однак Пилип запитав тих робітників: “А де ще одна підвода? Тут бракує четвертої”.

Злодії здивувались, звідки Пилипові відомо про вкрадене. Злякавшись, що він викриє крадіжку, вирішили вбити його. Та Небесна Цариця оберігала свого угодника і зловмисники стали свідками чуда. Дочекавшись ночі, четверо злодіїв підкралися до Пилипа, який ішов на зміну. Один із крадіїв узяв камінь і хотів ударити Пилипа. У цей час небо засяло неземним небесним сяйвом. Пилип, підвівши очі догори, почав молитися. Злодії здивовано сказали: “Дивіться, він знову щось бачить”.

А Пилип побачив Царицю Небесну, що йшла по хмарах. Боячись різних бісівських підступів, старець почав відмовляти молитву до Ісуса Христа і хреститися. Кожне мовлене ним слово молитви золотими літерами виکارбовувалось на небі. Невдовзі можна було відчитати фразу: “Нехай воскресне Бог і розбіжаться вороги Його”, яка висвічувалася небесним золотим сяйвом.

Злодії, що були при цьому, бачили лише сильне сяйво, але з причини жорстокості своїх сердець не бачили Цариці Небесної. Уздовж дороги, якою ішла Пресвята Богородиця, Пилип бачив небесних дів, що стояли на колінах. За Пречистою Дівою ішов зі співом монаший чин. Монахи йшли попарно, тримаючи хоругви.

Мати Божа звернулася до Пилипа зі словами: “Волею мого Сина ти опинився тут, у Луганську, і Провидіння Боже привело тебе сюди, для служіння Богові й людям. З цього дня благодать народженого від мене і моя поміч будуть перебувати з тобою. Ти будеш допомагати людям. Молитвою виганятимеш демонів, наставлятимеш і зцілюватимеш людей. За моїм заступництвом тобі ніхто не спричинить шкоди.

День мого явлення граду Луганському пам'ятай і вчи всіх почитати його. Про місто ж це я скажу, що при кінці світу він наречеться Свято-град Луганський. Багато людей будуть з'їжджатися сюди напередодні тих грізних часів, самі не знаючи для чого. Моя поміч і благословення буде з ними в день Судний. Я буду покровителькою цього місця і перед Богом заступницею”. Промовивши це, Цариця Небесна поблагословила Пилипа і зникла в хмарах.

Протягом усіх наступних років Пилип говорив, що об'явлення Божої Матері не було конкретно милістю Цариці Небесної до нього, а милосердям і материнським Покровом для всіх мешканців Луганська.

Ціле своє життя благочестивий старець пам'ятав про цей великий історичний день і закликав усіх луганчан ніколи не забувати тієї Пасхальної радості з приводу чудесної появи Пресвятої Богородиці і її обітниць. Це чудо сталося 13 червня 1905 р. за новим стилем.

Минає ціле століття з дня цього святого чуда – об'явлення і пророцтва Матері Божої Луганської. Це було нелегке, грізне і жорстоке століття, яке випало на долю мешканців міста Луганська та всіх інших міст і містечок, сіл і присілків України...

Святі, побожні й вірні Богові душі, – новітні мученики за віру, священники і миряни, численні монахи і монахині вистояли і перемогли під всемогутнім Покровом нашої Небесної Цариці.

Український побожний люд і його духовні пастирі в переслідуваннях і гоніннях, у тюрмах і Сибіру зберегли найбільший скарб – віру в Бога і дитинну довіру до Матері Божої, своєї Цариці і Заступниці.

Останні події в Україні – **чудо нашого віку**, яке здивувало світ. Люди вийшли на Майдан Незалежності у Києві, щоб протистояти злочинному режимові. Вони спільно молилися до Матері Божої, Цариці українського народу: “Пресвята Богородице, спаси нас”!

МОЛИТВА-ВЕЛИЧАННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

Луганська Матінка свята
В серця незримо завітала,
І велична, і проста
Нам щиро світить з п'єдесталу.
Вона з небес до нас зійшла –
Напівземна, напівказкова –
Із голубого джерела
Нам принесла в обійми Слово.
Кохають весну солов'ї,
Пірнають бджоли в повінь квіту,
Скажи апостолам своїм,
Щоби навчили з Богом жити.
Прийшла бабуса із села,
Щоби до стіп припасти білих,
Весільна пара припливла –
Перехрестилася невміло.
Благослови і пригорни
Дітей своїх, Луганська Мамо!
Візьми в свої ласкаві сни
І відчини до неба браму.

Ганна Гайворонська (с. Філомена, III ЧСВВ)

РОЗДІЛ XI ЩЕ КІЛЬКА ДУМОК

ЯК МИ СВЯТКУЄМО ПРАЗНИКИ?

Мабуть, немає у цілому світі народу, який би так урочисто святкував релігійні торжества, як ми, українці. Згадаймо, наприклад, свято Різдва Ісуса Христа. Скільки різних обрядових звичаїв пов'язано з підготовкою і святкуванням цього празника!

Пригадую, як я, будучи ще малим хлопцем, заздалегідь дивився у календар, на який день припадає Святий вечір. Потім долучав суботу і неділю, то виходило 5-6 днів святкувань. В інших народів – не більше 2-3 днів. Найбільше праці мали наші матері й бабусі, щоб приготувати 12 страв. Звичайно, ця праця не була тягарем, бо трудилися на більшу Божу славу.

Та вже найбільше радості було, коли в різних кінцях села формувалися групи колядників і вертепи, які своїми голосними співами веселили людей. Ніхто в цей час не спав більше 2-3-х годин. Хоч це були часи, коли компартія забороняла будь-які релігійні дієства, особливо для дітей, та ніхто на це не зважав. Коли з району приїжджав хтось на перевірку, робили це ще з більшою ревністю. Часто по пояс у снігах ходили від хати до хати, бо дороги патрулювались.

А скільки зусиль і часу забирало приготування до Пасхи: Страсний Четвер (тривалі моління з читанням 12-ти Євангелій), довгі черги до Плащаниці у Велику П'ятницю в призадумі та молитві і на колінах через цілу церкву, Єрусалимська Утренья з чудовими мелодійними співами! А як уявити Воскресіння Христове без пасхальних кошиків з усіляким добром, прикрашених чудовими писанками і вишитими рушниками? І цей гарний звичай наші українці не забувають за кордоном, де перебувають на заробітках. Кульмінацією є Пасхальна ніч – тільки хворі, немічні й немовлята мають право залишитися вдома, всі ж інші йдуть до церкви.

А хто в світі може похизуватися такими гучними весіллями, як у нас? Чи храмовими празниками або похоронами... Та й іменини, дні народження ми святкуємо по-особливому. Але це тільки одна сторона медалі...

Коли глибше застановитись над тим, як ми святкуємо, то не знаю, чи знайдеться у світі хоч би один християнський народ, який би святкував християнські празники так по-варварськи, по-поганськи. Повернімось до святкування Різдва Христового. Ті ж самі колядники (як дорослі, так молодь) хіба в першій хаті прославляють Бога колядкою на тверезу голову. А далі пішло-покоти-лось... У хаті молитва, а на вулиці матюки і погані слова, крики і сварки, а деколи і бійки. І чим ближче до півночі чи ранку, то добра половина колядників уже не розуміє - прославляє вона Бога, чи того, що з ріжками. І діти подібно поводяться, беручи приклад з дорослих. Над ранок такий "ревний християнин" приходять додому і починає наводити порядок, і не раз та бідна жінка з дітьми мусить ховатися, втікати з хати, бо господар прийшов додому... Потім цілий день буде спати, бо наступної ночі знову має йти "прославляти" Бога. І мало хто з таких піде до церкви чи почитає добру книжку. Чи Богові милі такі коляди і вертепи?

Пригадую, як у 1998 році, перебуваючи у нашому монастирі в Римі, мав час збоку придивитися до того, як святкують Різдво українці. І тоді вирішив написати листи в Україну до знайомих священиків, щоб вони, як добрі пастирі, вчили своїх овечок по-християнськи святкувати празники. Через деякий час отримую листа від о. Петра Паньківа, який зачитав це моє "послання" у церкві. І ось після Різдва один парафіянин підійшов до нього і сказав, що старався так провести свята, як "той з Риму" написав:

сам не пив й іншим не наливав, ходив щодня на Божественну Літургію, більше молився, читав побожні книжки і дуже задоволений з цього. Це і для мене було маленькою радістю, що недарма присвятив час для написання листів. Чому ж ми всі не можемо так святкувати?

Згадаймо ще українські весілля. Аж столи вгинаються від їжі і алкогольних напоїв. І то не залежить – чи багач на всю околицю справляє весілля, чи бідна вдова. Не дай Боже не вистачить горілки... Не раз питає сусід сусіда: “Скільки ящиків горілки ти купив на своє весілля, скільки літрів самогону вигнав, скільки ящиків вина і пива придбав?” І вилазить зі шкіри вдова, щоб не дай Боже люди не осудили, що забракло алкоголю. Думаю, що порядні люди не осудять, а оці пияки... То кого ми більше боїмося? Бога чи пияка?.. Не боїмося гріха і Бога, що Він скаже, а боїмося, що скажуть пияки. І хочемо потім, щоб Бог благословив таке весілля...

Перебуваючи якимось у нашому монастирі в Едмонтоні, я відвідав парафіяльний дім при церкві. А була субота. Хтось із тамтешніх українців справляв весілля для своїх дітей і винайняв у парафіяльному домі простору залу. І ось, розмовляючи зі старостою, коли інші приготувляли столи і їжу, я багато чого дізнався. Хоч люди там не бідніші від наших, але столи не прогинаються. Головні урочистості весілля – церковний шлюб у храмі, привітання рідних і знайомих. А вже після того всі йдуть до столу. Подаються одна-дві холодні закуски, перша страва і друга, солодкий стіл і трохи випивки. “А хто хоче більше з’їсти чи випити, – каже староста, – то поряд є буфет, де можна собі купити”. Я був приємно здивований. А в нас бідна родина вилазить зі шкіри, але хоче доказати, що справить гучніше весілля, як сусід-мільонер. Чи мудро це, щоб потім півжиття повертати борги? А в деяких місцевостях, особливо в Карпатах, ще кажуть: “Що то за весілля, коли ніхто не побився?” Напевно, в африканських племенах до такого не доходить...

А ми кажемо, що українці – найпобожніший народ у світі. Скільки ще праці є перед нами – священнослужителями, батьками, вчителями, – щоби міняти поганські звичаї на християнські. І приємно, що тут чи там з’являються добрі плоди. При храмі св. Онуфрія у Львові існує молодіжна християнська спільнота – Марійська дружина. З цієї спільноти зародилось кілька молодих сімей. І вже є доброю традицією, що весілля проводиться без алкоголю. І набагато веселіше, ніж на п’яну голову: і ніч замала, щоб виспівати усі знані народні й релігійні пісні, потанцювати, поставити кілька цікавих сценок, розповісти жарти чи веселі історії. Напевно, Господь більше задоволений, благословляючи такий шлюб.

Чи не можна подібно відсвяткувати свої іменини чи день народження? Чи обов’язково – тільки при пляшці горілки? Чи не краще в той день піти до церкви на св. Літургію, висповідатись, прийняти св. Причастя і подякувати Богові за ще один прожитий рік?

А як ми святкуємо храмові празники? До обіду – в церкві на молитві, а після обіду – все перекреслюємо випивкою, поганими словами і богохульствами. Чи радіє цим Пресвята наша Мати, коли бачить своїх дітей, що так святкують її Благовіщення, Успіння, Різдво, Покров? Чи радіє великий посник і молільник св. Іван Хреститель, коли парафія, якої він є покровителем, потопає в ріках алкоголю і брудних слів? Рівно ж св. Миколай, пророк Ілля чи інші наші покровителі, чиї імена ми носимо... А ми хвалимося, що українці – найпобожніший народ у світі... І дійсно, ми дуже “побожні”... Особливо наші чоловіки. У неділі й свята часто мають по дві Служби Божі: одну – до обіду в Божому храмі, а другу – після обіду в корчмі чи барі...

Не хочу багато писати про наші християнські похорони, які часто-густо перетворюються у гучні забави. Бідна родина, замість посвятити час на молитву за душу померлого, мусить заклопотатися тим, щоб приготувати пишні столи, аби не дай Боже хтось не осудив...

Чи не час нам уже повертатися до звичаїв наших предків, які з однією пляшкою горілки відсвятковували ціле весілля, бо тепер на одного пляшки замало. До чого ми дожилися... Якщо сьогодні на село знайдуться одна-дві родини, що не дружать з алкоголем, то це ще добре. І коли зустрічаєш молоду людину, голову сім'ї, якому ще і 30-ти років немає, а він уже старий, спитий, згорблений дідусь, то що говорити про якусь майбутність нашого колись славного народу?

Усі ми повинні оголосити бій цій найбільш заразливій хворобі – і священники, і батьки, і державні урядовці... Не бійся почати з себе. Простягни руку допомоги ближньому. Зі св. апостолом Петром киньмося в Божі обійми з молитвою: “Господи, рятуй, бо гинемо”.

СПОВІДЬ

Говорити чи писати про сповідь нелегко. Це дуже делікатна і особиста дія людини. Знаємо, що є багато книг, повчань, як правильно сповідатися. Відоме повчання св. Альфонса Лігуорі. Сучасні автори розглядають сповідь зі сторони психології або психотерапії.

Сповідь є важливим середником не тільки очищення серця і душі від гріхів, а й поглиблення духовного життя у Божій ласці. Тому тут багато залежить як від каянника (грішника), так і від священника.

Коли наша Церква отримала свободу, після розпаду Радянського Союзу, а храмів у Львові було ще порівняно мало, то доводилось мені, особливо в час Великого Посту, сповідати по 12-16 годин щодня. Довгі черги каянників психологічно тиснули на священника, хотілось усіх висповідати, тому часу для кожної окремої людини виділялось небагато. Якось, пригадую, навіть порахував, що за день висповідав 305 осіб.

Значення сповіді як великого засобу до святості, мабуть, глибше я збагнув у часі Великого Посту 2006 року, перебуваючи у Добромильському монастирі. В кінці Посту ще не висповіданих людей було мало, і кожному я міг відвести доволі часу, щоб не тільки почути чи “витягнути” гріх, але більше прояснити, заохотити до глибшого духовного життя. І бачив, як на моїх очах люди “вбирали” в себе сказане мною, і питали, як ту чи іншу трудність їхнього життя розв’язати, просили допомогти вирішити різні проблеми. Врешті, і я був щасливий (хоча і швидко виснажився), і каянник виявляв бажання змінити своє життя. Це дійсно щасливі хвилини для обох!

Коли хтось часто сповідається (щотижня, щомісяця), то, звичайно, називає багато помилок, недосконалостей і гріхів. Хто сповідається раз у рік – згадує “грубіші” гріхи, а деколи і дещо затаїть. Ну, а хто приходить до сповіді раз у 20 чи 50 років, то перші його слова: “Я гріха не маю, не вбив, не вкрав”. Раніше це мене виводило з рівноваги, я доказував, сварив, нервувався. Та пізніше зрозумів, що хто часто сповідається, той більше стежить за собою, своєю поведінкою, своїми помилками, недосконалостями, а хто рідко – то про це менше думає.

Часто люди, зокрема і ті, що часто сповідаються, головні гріхи ставлять на друге місце, а менші на перше. Тобто більшу увагу звертають на другорядне, а головне не бачать. Наприклад, сповідаються, що пропустили молитву чи піст порушили, або не

пішли на Службу Божу, бо чулися недобре. А коли запитаєш, які їхні відносини з людьми (рідними чи колегами по роботі), то виявляється, що тут набагато більше зла, гніву, ненависті, осуду. То що важливіше – з'їсти ложку сметани в піст чи не мати любові до людей? Христос виразно сказав, що “не те осквернює людину, що входить до неї, а те, що з уст людини виходить: очорнення, ненависть, гнів...”

Дуже добре, коли хтось, сповідаючись, найперше визнає головне: “Я дуже гордий”, “Маю мало любові до інших” і т. д. Хоча, звичайно, найкраще виконувати увесь Закон. Слід остерігатися і великих гріхів, і найменших прогрішень: і любов зберегти, і в молитві чи в пості бути вірним.

Сповідь, як я вже на початку згадував, дуже допомагає нам на дорозі до святості. Якщо хтось сповідається раз у рік, то може легко допуститися і великих гріхів, бо у свідомості є думка, що якимось буде, прийде піст і висповідатися, до Великодня ще далеко, отож, може грішити скільки хоче. Коли ж хтось сповідається щотижня чи щомісяця, то вже думає: згрішити чи ні, бо вже стільки разів обіцяв собі, священникові і Богові, що не буде, наприклад, читати розпусні газети і книжки чи дивитися нічні фільми, чи чинити якихось інших гріхів.

Пригадую, що був час, коли я сповідався три рази на день. Хотів, щоб навіть плям від малих гріхів не залишалося на душі.

Деякі люди бояться йти до сповіді, тому що довший час не сповідалися або мають за собою важкі гріхи. Святе Письмо дуже детально описує подію, як Ісус гостював у домі одного Симона, і було багато гостей; аж тут прийшла одна жінка – велика грішниця, і, впавши до ніг Ісуса, дуже плакала, каялася у своїх гріхах так, що сльозами обмивала ноги Ісуса і своїм волоссям обтирала їх. Як Ісус поставився до цієї жінки? З великою любов'ю вказав присутнім на неї, щоб брали приклад у покаянні і наверненні з грішного життя. “Більша радість на небі з одного грішника, що кається, ніж з 99, що не потребують покаяння”. А яка гарна притча про блудного сина!

Був одного разу і я свідком навернення сучасної “Марії Магдалини”. Це був початок 90-х рр. Приїхала на екскурсію до Львова “дівчина” з глибокої Росії. Це було в час Великого Посту.

Відвідувала численні храми, в яких бачила великі черги до сповіді. Це так на неї вплинуло, що вирішила і собі перший раз у житті посповідатися. Дякую Богові, що тим щасливим священником був я. Час був вечірній. Як вона сповідалася! Доки буду жити, не забуду. Як вона каялася, плакала! Я не міг її заспокоїти. Все небо споглядало на навернення блудної доньки. Якщо я чув себе на сьомому небі, то який же радий був наш Отець Небесний!

А прийде до сповіді такий собі “праведник”, який щороку зі звички сповідається, і так боляче на серці, коли не бачиш у ньому найменшого жалю за гріхи і бажання змінити своє життя. Краще би не приходив, бо слова священника, який спонукає його до навернення, не приносять успіху. Це не сповідь, а тільки ще один гріх святотатства, поповнений перед Богом. Чи Богові такі сповіді потрібні?

На мою думку, і родина не повинні змушувати когось йти до сповіді. Як уже сповідатися, то сповідатися; як каятись, то каятись. Бачила св. Тереза Авільська у видінні, як чисельно летять до пекла ті душі, які сповідалися, але недобре. Потрібно, щоб людина робила це свідомо, добровільно і щиро. Інколи потрібно всією родиною багато молитов до Господа і до Богородиці прошепотіти, щоб випросити ласку каяття для блудного сина чи доньки. Нехай ця сповідь відбудеться пізніше, але з щирого розкаяного серця. Саме таких каянників хоче Господь!

Дехто відмовляється від частоті сповіді, мотивуючи тим, що все одно після неї через людську слабосильність ми впадаємо в гріхи: “Чого буду йти до сповіді, якщо завтра знову можу згрішити?” Так воно, і не так... Можна таку людину запитати: “Для чого тоді часто, наприклад, прати сорочку, коли знову за кілька днів вона забрудниться? Вистачить один раз у рік її випрати”. Чи не було б дивно, якби так хтось робив? Так само і з нашою душею. Ми немічні, грішні, недосконалі, але йдемо часто до сповіді, щоб змити цей грішний бруд з наших душ. І як дехто щодня миє своє тіло, так ревний християнин часто миє свою душу в св. Тайні Сповіді.

Добре для нас не тільки прийняти душ, але й час від часу піти в сауно. А такою духовною сауною є загальна, генеральна сповідь з цілого життя. Як тоді, коли людина добре пропариться, поб'є себе віником, виходять усі шлаки, жири, і тіло легко дихає; так і загальні сповіді з цілого життя корисні для здоров'я душі. Кожний із нас з роками мудріє і, аналізуючи прожите життя, краще бачить свої помилки. І через цю призму духовного зросту краще розуміємо суть людського життя. Коли стаємо самі батьками, більше розуміємо наших батьків...

Часто вже в пізнішому віці усвідомлюємо свої дитячі і юнацькі гріхи. Тому сповідь з цілого життя деколи варто відбути, щоб перепросити Господа за те, в чому раніше не до кінця розкаялися. Часто згадую один свій дитячий гріх і в душі гірко картаю себе: що коли малим хлопцем я грав у футбол зі своїм братом, який був інвалідом, то неодмінно хотів у нього виграти. Бувало, то ногу підставляю, то штовхну його. Він впаде, а я тішуся, що виграв 10:0. Тепер, звичайно, не зробив би цього... А як часто починаємо любити наших батьків чи друзів тоді, коли їх уже серед нас немає?..

Отець Піо, італійський стигматик, постійно тримав у руці хустинку і в сповідальниці часто витирив свої сльози. Коли його питали, чому він плаче, відповідав: “Люди грішать і не плачуть, тому я мушу за них перепрошувати Бога”. Звичайно, щире розкаяння, дар сліз – це велика Божа ласка. Одного разу ночував у монастирі св. Онуфрія о. Олександр Корольок з Луцька. Розповідав, що не багато має парафіян, близько 20, у великі свята, може, 40. Та велике серце, повне любові, має цей пастир. “Найголовніше, що хочу вкласти своїм овечкам в душу, щоб любили одні одних і всіх людей”. А потім, при кінці розмови, розповів, що коли молиться, то йому постійно сльози течуть з очей. Я йому по-доброму позаздрив. І дійсно, ці сльози любові й покаяння так очистили його серце, що розмовляти з ним – щастя.

Одним людям Господь дарує Свої ласки, дари; інші ж із великими зусиллями доробляються духовних скарбів. Бог, як люблячий Батько, всім хоче добра і правдивого щастя. Не засмучуймо Його нашими гріхами. А як зашпортуємося і впадемо в калюжу гріха, то якомога швидше піднімаймося, очищуймо себе, і з новими силами прямуймо вузькою доріжкою до Божого Царства.

ДУХОВНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Існує світ духовний і світ матеріальний. Між одним і другим існує сильний взаємозв'язок. Звичайно, головним є духовне життя. Та перш ніж перейти до духовного, зупинімось на короткий час на матеріальному, видимому.

Простий приклад. Хто має автомобіль, дуже добре розуміє, як важливо, щоб усі механізми були справними. Несправність однієї деталі часто веде до руйнування інших. Якщо вчасно не усунути дрібного пошкодження, можна довести автомобіль до плачевного стану і потім витратити значні кошти на капітальний ремонт. Одного разу

ми заправили машину дуже поганим бензином і ледве доїхали з Винник до Перемишлян. Потім на техстанції більше п'яти годин довелося очищати всю систему, щоб заправити її якісним бензином і їхати далі.

Ще краще цю взаємозалежність можна продемонструвати на власному тілі. Болить зуб – все тіло терпить, гниє рана на руці – весь організм страждає. Ось чому дуже важливо пильнувати здоров'я і вести правильний спосіб життя, щоб опісля не розплачуватися за те, що в молоді роки ходили взимку без головного убору чи легко вдягнені; колись зловживали алкоголем, тому тепер покутуємо, маючи хворобу печінки чи нервові стреси...

Такий же зв'язок спостерігаємо і в природі. Часто людина порушує його, втручаючись у природні процеси. Випробовування ядерної чи хімічної зброї дає свої негативні наслідки. Зміна русла річки чи вирубування лісів теж не минає безслідно. Забруднення атмосфери великими підприємствами відбивається на нашому здоров'ї. Через це сьогодні маємо “озонову діру”, зміну клімату в регіонах, затоплення цілих країн і т. і.

А тепер перейдемо до духовного взаємозв'язку.

Минулого року під час Великого Посту я зрозумів, що люди сповідаються з моїх гріхів. Як це зрозуміти? От сповідається хтось: “Мало молюся, отче”. Я відразу це відношу до себе і бачу, що і я також мало молюся. Може, лінуюся, а, може, шукаю якусь іншу, легшу працю. І через це моє ліни्वство інші люди, не маючи моєї молитовної підтримки, слабнуть у молитві.

Або жаліється хтось, що не постить. Я знову переношу це на себе і знову бачу, що я теж мало пощу. М'яса не їм, бо не люблю, але від солодкого ніколи не відмовляюся. Отож я не умертвляю себе у солодкому чи питті води, а люди, не маючи моєї підтримки, не можуть відмовити собі у м'ясному чи алкоголі.

Ще хтось кається, що забагато часу витрачає на перегляд телепередач, інколи мало не до ранку дивиться бойовики чи розпусні фільми. І я себе ловлю на думці, що теж останнім часом забагато сиджу перед телевізором, переглядаючи політичні новини або слідкуючи за футбольним матчем. Потім, звичайно, каюся, жалію, що краще було б довше помолитися до Євхаристійного Ісуса перед кивотом, ніж сидіти перед ящиком.

Я теж розумію, що коли зранку не встану на голос монастирського дзвінка, то через моє ліни्वство в цілому світі багато монахів і монахинь не будуть мати сили вчасно встати. Подібні приклади можна наводити без кінця.

Щасливі ті, що своїм ревним і святим життям допомагають іншим – близьким і далеким, знаним і незнаним – йти до святості, прямувати до досконалості. Кожний із нас, у певній мірі, відповідальний за упадки та гріхи інших. І кожна свята людина матиме нагороду в досконалості й святості інших. *Отож поступаймо так, щоб наша доля була тільки в святих.*

ТАЛАНТИ

Повчальною є притча Ісуса Христа про таланти. Одному слугі пан (Господь) дав 5 талантів, другому – 2, іншому ж – 1. Кожному за його спроможністю. Усім дав. Не існує такої людини, яка не мала би таланту.

Коли ми ходили до школи, то, може, заздрили іншим дітям, що їм так легко дається наука, а нам доводиться докладати багато зусиль, щоб одержати кращу оцінку. Інший не вчить, а має високі бали, а ми вчимо, зазубрюємо і отримуємо нижчі оцінки.

Але і тут закопаний талант, якого ми не бачимо. Ним є наша працелюбність, наполегливість, що виробляє силу волі, яка колись нам у житті ой як пригодиться, щоб долати різні перешкоди. А ті талановиті часто є лінивими, слабовільними...

Так само ми заздримо тим, які були красиві, симпатичні. Адже дівчата бігають за гарними хлопцями, а на несимпатичних не звертають уваги. Та знову ж, коли сьогодні подивитися на пройдений життєвий шлях, то часто бачимо, що в тих найчарівніших доля незавидна через їхню надмірну розпущеність і грішне життя.

Ці два приклади спонукають до роздумів: не знати, що краще – вченість і краса чи працелюбність і простота. Та все ж можемо сказати, що всі таланти добрі, коли їх використати, а не змарнувати.

Якщо тільки по-земному дивитися на таланти, то, звичайно, більшість людей хотіли б бути найвродливішими, мати міцне здоров'я, сімейний достаток, вищу освіту, добру роботу, високу посаду, організаційні здібності, пошану від людей, і т. п. Та якщо на наше життя поглянути очима глибоковіруючої людини, то розуміємо, що часто талантами, і то дуже цінними, є хвороби, труднощі у сімейному чи особистому житті, інвалідність, неслухняні діти чи чоловік-алкоголік.

Так воно є, бо якщо у нас усе добре, тоді й Бога не потребуємо. Коли ми здорові, то відчуваємося героями – будь-кому можемо і нагрубити, будь-кого насварити... А як тільки хвороба прикує нас до ліжка чи потрапимо на операційний стіл – то стаємо зовсім іншими людьми: жаліємо за свої вчинки, готові всім простити, у всіх просити прощення, маємо більше милосердя і співчуття. Отож хіба хвороба не є талантом? Ще й яким! Або, наприклад, хто знає, чи ми так щиро би молилися, ходили б так часто до храму, якби не той найгірший син чи дочка, що ведуть грішне життя чи сидять у в'язниці? Така дитина теж є талантом, щоби нас сильніше поєднати з Богом. А якщо б у нашій родині все йшло добре, чи не судили б ми всі інші родини, що вони грішні і мають злих дітей?

Господь Бог Свої ласки-дари, або, як ми кажемо, таланти не дає тільки для того, щоб нам на землі було добре. Він дивиться далі – щоб вони нам послужили для нашого вічного щастя. І що з того, що тут, на землі, все буде добре, коли після смерті наша душа потрапить у вогонь негасний? Даючи кожному з нас таланти, Господь найперше дбає про наше вічне добро.

Хто знає, чи та або інша жінка була би так близько до Бога, якби не чоловік, який має дуже важкий характер. Можливо, маючи талант до співу чи дар слова, ми би судили інших людей, які погано співають чи не вміють зв'язати до купи кілька слів; або, будучи дуже вродливими, ми погорджували б негарними. Тоді Божі дари для нас могли б повернутися на наше нещастя.

Часто ті “негативні” таланти є більш корисні, ніж “позитивні”. Ось, для прикладу, хтось є дуже нервовим, неврівноваженим. Сто разів на день нервується, можливо, і грішить супроти ближніх чи рідних. Та після цього сто разів кається, жаліє, перепрошує... І це все приводить таку людину не до гордості за свою святість, а до покори. Вона усвідомлює, які ми слабосильні без Бога. Тому і не судить інших людей, як деякі “святі”, а щиріше просить Бога, щоб був до неї милосердним.

“Позитивні” таланти часто заспокоюють людину, роблять її літеплою, а ось “негативні” змушують до праці над собою. Ми тоді самі собі не подобаємося, хочемо бути кращими, йде духовна боротьба, ми працюємо над собою, своїм характером, і саме в цьому полягає Божа премудрість.

Отож радіймо тим, що маємо, бо Господь знає, що для нас краще. Тепер вже

розуміємо, що не все, що блищить, є золотом. Не все, що добре, корисне для нас. І не все, від чого люди втікають, є зле. Говорить Господь у Святому Письмі: “Людські думки не Божі”.

Кілька прикладів зі Святого Письма:

- страждання Йова освятили його;
- Йосиф єгипетський через неволю і тюрму здобув високий духовний потенціал;
- сім синів Макавеїв і їхня мати Соломія сподобилися вінців небесних, погордивши земними приманами;
- Іван Хреститель, провівши все життя у покуті й самовідреченні, став найбільшим із синів, народжених від жінок;
- незрячий осягнув просвічення серця і душі через свої життєві труднощі;
- аж 38 років страждав паралітик, щоб осягнути найвищі дари;
- багатий Закхей і митар Матей знехтували земними дарами заради небесних;
- апостол народів Павло прийняв Божу ласку через сліпоту і освятив себе через різного роду труднощі апостольської праці...

Так до наших днів люди ставали святими через переслідування, несприйняття, хвороби, гоніння, страждання, а також через успіхи у святій молитві й піст.

Нам залишається тільки одне – дякувати Богові за все, що Він нам посилає і допускає, за добро і зло, бо тільки з любові до кожної душі Господь усе це мудро чинить. Ніхто нас так не любить, як Він. Потрібно тільки цю істину зрозуміти і довіритися всеціло Божому Провидінню. І тільки тоді у наші душі прийде бажаний мир і спокій.

ДВІ ЗАПОВІДІ ЛЮБОВІ

“Цілувати Бога в лице і топтати Його ноги”

Завдяки науці, а особливо прикладу Ісуса Христа, ми, християни, розуміємо, що любов – найголовніший закон, обов’язок і привілей. Щасливі ми, що належимо до святої Христової Церкви, яка, на відміну від інших релігійних установ, навчає нас любити не тільки тих, що належать до Церкви, але також з великою пошаною і милосердям ставитися до всіх людей на землі, бо всі вони – Божі творіння, через Ісуса Христа примирені з Отцем, усі – Його діти.

Разом з тим, ми розуміємо, що повинні любити всіх: і добрих, і злих, але виконати це інколи дуже важко. Часто, стоячи на молитві, заявляємо Богові, що Його любимо всім серцем, готові навіть життя своє пожертвувати за Нього. У цьому пориві любові до Бога ми готові полюбити всіх людей, бо усвідомлюємо, що любов буде неповна і неправдива, коли ці обидві заповіді не виконаємо, адже: “Хто каже, що любить Бога, а ближнього ненавидить, той неправдомовець і брехун”.

А що насправді діється між християнами (я вже не кажу - між невірними)?

Уявімо собі, що ми обнімаємо, цілуємо дорогу нам людину, шепочучи їй слова любові. І в той же час топчемося своїми ногами по її ногах, спричиняючи їй біль і зневажаючи її. Чи не скаже та людина: “Не хочу такої любові, таких обіймів і поцілунків”?

Щось подібного діється з нашою любов’ю до Бога і ближнього. Шепочемо на молитві свою любов і вірність Богові, а ближнього свого топчемо ногами: гніваємося, не прощаємо, обмовляємо, не зносимо недоліків його характеру, не стерпимо найменшої прикrostі. Чи хоче Бог такої любові, коли Він з любові до нас так багато страждав? Чи це правдива любов?

Звичайно, вміти любити по-справжньому – це великий Божий дар. Лише своїми зусиллями його досягнути неможливо. Молимося про багато справ. Чому б не просити і про це? Що-що, а така молитва приємна Господеві.

Любов – це щастя. Життя без любові – це тільки жевріння.

МИР У СЕРЦІ

“Кожна справа – це
тільки одна восьма,
*а зберегти мир, спокій –
це сім восьмих”*

Часто, заходячи у редакцію християнського часопису “Місіонар”, читав я ці слова св. авви Доротея, написані великими літерами на аркуші, приклеєному на вхідних дверях. Спочатку ці слова, хоч дуже мені подобалися, не були ще моїми. Хоча я часто цитував їх іншим і радив поступати згідно з ними. Пізніше я сам почав практикувати їх у щоденному житті. І аж тоді зрозумів усю їх повноту. З одного боку, нелегко завжди так чинити, а з другого – добре.

Напевно, завжди мати мир і спокій у серці дуже важливо. Христос, воскреснувши з мертвих і з’являючись Своїм апостолам і учням, постійно про це нагадував: “Мир вам”. А при народженні Ісуса ангели звіщали світові: “... а на землі мир людям доброї волі”. Мати мир у серці, жити з усіма в мирі – це мусить бути щось дуже важливе. І не дивно, що зберегти мир – це сім восьмих, а тільки одна восьма – це будь-яка наша справа.

Будь-яка справа... Це важко зрозуміти. Ще коли щось незначне, наприклад, жінка не припильнувала, і збігло молоко, то, звичайно, не варто через те втрачати мир і спокій. Але як бути, коли син бере без дозволу дороге авто і розбиває його, не справившись з керуванням? Як можуть зберегти спокій батько чи матір? Чи така дорога річ є тільки однією восьмою? Напевно, бо св. авва Доротеї каже, що “кожна справа”, хоч я і сам до кінця це не розумію.

Гадаю, що потрібно починати з малого, щоб зрозуміти велике. Пригадую, як одного разу я поспішав на поїзд. А водій, який мав мене підвезти, пішов на обід і повернувся невчасно. Ми запізнилися буквально на 3 хвилини. У душі я був обурений, сердитий, а в голові крутилися слова авви. Довго я боровся сам зі собою, щоб вчинити згідно з думкою святого. І все-таки, повернувшись до монастиря, хоч і делікатно, але мусив я йому виговорити, що цілий день пропав марно. І тоді я зрозумів, що те, чого навчаю з такою ревністю інших, сам ще не маю сили виконати.

Отож намагаймося спершу бути спокійними в малих речах, загартовуймо себе, щоб колись вистояти у більших труднощах.

У життєписі св. Рожі з Лімни написано, що ця свята ніколи не втрачала внутрішнього миру. Були випадки, що хтось домовлявся з нею про зустріч, але з різних причин не приходив. Вона спокійно чекала кілька годин, ніби нічого й не було.

Сказав св. Іван від Хреста: “Нехай би цілий світ завалився, а ми духовно з’єднані з Христом у Його найсвятішій волі, якби нічого не сталося, спокійно на це реагуємо або, радше, зовсім не реагуємо”. Ще за свого земного життя цей святий жив у вищому надприродному світі.

ПРИТЧА ПРО СІЯЧА:

«От вийшов сіяч сіяти.

І коли він сіяв, деяке впало край дороги, і прилетіло птаство і повидзьобувало його.

Інше впало на ґрунт кам'янистий, де не було землі багато, і зараз же проросло, бо земля була неглибока. Як зійшло сонце, воно вигоріло, а що не мало коріння усохло.

Інше впало на тернину, і вибуяла терніта й заглушила його.

Інше впало на добру землю і вродило одне в сто разів, друге в шістдесят, а інше в тридцять.

Хто має вуха, нехай слухає.»

Матей 13 (3-9)

Використана література:

1. Отці Василіяни. Святе Письмо. - Рим, 1993.
2. Катрій Ю. Божі Заповіді. - Нью-Йорк, 1999.
3. Андрусів У. Цариця Карпатського краю. - Івано-Франківськ, 2002.
4. Фотоальбом. Луганщина. - Благовіст, 2000.
5. Monbourquette J., OMI. Jak przebaczać? - Krakow, 1996.